

Saskia Paerl

VOCAAL VAKMANSCHAP

Pak Je Publiek

Met Je Stem 7

Docent: Saskia Paërl

www.stemacademie.nu

Deze cursus wordt uitgegeven door:

De Stemacademie

info@stemacademie.nu

KvK: 34 14 75 65

Copyright

© Saskia Paerl

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

Ondanks al de aan de samenstelling van de tekst, audio en video bestede zorg, kan noch de auteur, noch de uitgever aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele schade die zou kunnen voortvloeien uit enige fout die in deze uitgave zou kunnen voorkomen.

INHOUD

	BELANGRIJK
	-Klik met de muis op onderstreepte tekst zodat de jump link naar de tekst in dit document springt.
	-Druk de SHIFT toets in en houd die ingedrukt terwijl je met de muis op onderstreepte tekst klikt, dan opent de hyperlink een document in een nieuw scherm.
	- Klik met de muis op een plaatje om de hyperlink naar de video of audio te openen.
	-Klik op de pijltoets linksboven in het scherm om terug te gaan.

HET MAKEN VAN EEN THEATERPRODUCTIE

[Artistiek](#)

[Lichaamshouding. Volg de logica van je stem.](#)

[Adem](#)

[Toon Vorming](#)

[Klassieke resonans](#)

[Lichte muziek](#)

[Registers](#)

[Toon Plaatsing](#)

[Improviseren](#)

[Dictie en articulatie](#)

[Uitspraak oefeningen](#)

[Microfoontechniek](#)

[Tekst en tekstbehandeling](#)

[Interpretatie](#)

[HET EXAMEN](#)

[Beschrijving.](#)

[Herschrijf deze pitch die ik je hier geef.](#)

[Maak een voorstel video](#)

[Als zingen niet vanzelf gaat](#)

[Als praten niet vanzelf gaat](#)

[Mindset, het geheim achter een gezonde stem](#)

[RESULTATEN](#)

[BRONNENLIJST](#)

[Krantenartikel \(offline\)](#)

[Krantenartikel \(online\)](#)

[Blogpost](#)

[Video \(Vimeo\)](#)

	EXAMENTIP
	HET MAKEN VAN EEN THEATERPRODUCTIE

Artistiek

Curriculum vitae op Amerikaanse wijze geschreven

Het is erg belangrijk dat je jezelf aan andere mensen zo duidelijk mogelijk presenteert. Het volgende curriculum vitae is op een Amerikaanse wijze geschreven.

Nederland.

Scenario, licht, decor en special effects: Roberti's Jeugdtoneel. "Tom Poes Komt!" (1961- 1964).
Zang: Nederlandse Opera Stichting, samen met Lee Towers, Henny Langeveldt, The Shepherds en andere artiesten in een programma. Voorstellingen van Studio Move on: "Zes Kwartier Dansplezier", "Rood Paleis" en "Sores Ijn".

België.

Jongeren Europees Songfestival (1973): 1e prijs en prijs voor het meest oorspronkelijke talent ("Ridder van de 20e eeuw").

D.D.R.

Songfestival "Menschen am Meer" te Rostock (1980): Theaterbureau Anova.

Zwitserland

Theaterbureau Charles Aerts: Savoy Hotel in Zurich.

Radio.

Nederland. Vara, Avro, Ncrv en Kro: Van twaalf tot twee met orkest o.l.v. Piet Sonneveld. Twee keer Herengracht 338 ("Le Bon Mariage") gepresenteerd door Ronnie Potsdammer met Harry Mooten, Jan Blok, Boy Edgar, Gerrie v.d. Klei, Eddy Christiani e.a. e.a. Twee maal Athenaeum Nieuwscentrum gepresenteerd door Henk Stipriaan en Hans Zoet. Liedjesprogramma gepresenteerd door Jos Brink en Monica Penders. 2 liedjes voor mij geschreven en begeleid door Jules de Corte. Klassiek Italiaanse aria's op piano begeleid door Joop Groesz, adjunct directeur Volksmuziekschool Amsterdam.

Duitsland.

Zang, gitaar en piano: Radio Bremen.

Televisie.

Nederland: Tros Rodeo (1968). U.S.A.: Comedy Tonight New York (1985). Holland Festival ('80-'86): RAI concerten met het Concertgebouw Orkest.

Concerten.

Van 1980 tot 1986 met het ConcertgebouwOrkest in Amsterdam, Haarlem, Den Haag, Kerkrade, Utrecht, Brussel, Berlijn, Den Bosch, Linz en Wenen in volgorde van uitvoering: 9e Symfonie van Beethoven o.l.v. Bernard Haitink, Antal en Hubert Soudant. 2e en 3e Symfonie, Psalmensymfonie en Das Klagende Lied van Gustav Mahler o.l.v. Bernard Haitink. The Bells en Drie Russische Volksliederen van Rachmaninow o.l.v. Neeme Jarvi en Wladimir Ashkenazy. Psalmus Hungaricus van Zoltan Kodaly o.l.v. Bernard Haitink. Spring Symphony van Benjamin Britten o.l.v. Neeme Jarvi en Antal Dorati. Johannes Passion van J.S. Bach o.l.v. Nikolaus Harnoncourt. Charles Ives Second Orchestral Set o.l.v. Michael Tilson Thomas. A Capella concert van Sweelinck, Gabrieli Oldham en Bruckner o.l.v. Arthur Oldham. Die Schöpfung von Haydn o.l.v. Antal Dorati.

Schicksallied van J. Brahms o.l.v. Bernard Haitink. Operasterren in het Concertgebouw o.l.v. Hans Vonk. Matthäus Passion o.l.v. Bernard Haitink en Nikolaus Harnoncourt. Johann Strauss jr en Josef Strauss (Weense avond) o.l.v. Anton Kersjes. Te Deum o.l.v. Colin Davis. La Damnation de Faust van Hector Berlioz o.l.v. Bernard Haitink. De Wonderbaarlijke Mandarijn van Bela Bartok o.l.v. Antal Dorati. Psalmensymfonie van Igor Strawinsky o.l.v. Colin Davis. Requiem van Verdi o.l.v. Bernard Haitink. Trois Nocturnes van Claude Debussy o.l.v. Bernard Haitink. Ein Deutsches Requiem van Johannes Brahms o.l.v. Jan Krens.

Plaatopnamen.

Single met Frans de Bruin. Zangeres in achtergrondkoortje: single met Anita en Roberto. Concertgebouw Orkest te Amsterdam: Matthäus Passion o.l.v. Harnoncourt. The Bells (Rachmaninow) en Drie Russische Volksliederen o.l.v. Ashkenazy. Charles Ives o.l.v. Michael Tilson Thomas. De 9e Symfonie van Beethoven en de 13e Symfonie van Sjostakowitsj o.l.v. Bernard Haitink.

Training en opleiding

Nederland.

Volksmuziekschool Willem Gehrels Amsterdam. Zang: Lucy Glassner. Jurylid bij een Talentenjacht in het Polanentheater te Amsterdam. Zangopleiding: Amsterdams Conservatorium: Lode Devos, Ellie Jens en Erna Spoorenberg. Staatsexamen onderwijsleer voor klassieke solozang (1986). Piano van Evaristos Glassner en gitaar bij Henk van der Molen. Jazz op het Conservatorium te Hilversum van Geffrey Garth. Opleiding Improviserende Muziek Amsterdam (Ann Burton en Marc Murphy). Regie Lessen op de Amateur Theaterschool van Elise Hoomans. Amateurlessen in Jazz ballet bij Move. Training bij Stichting Project Move On: Clowns workshops, acrobatiek, schermen, zang- en congalessen. Weekend stages en lessen in modern jazz dance, klassiek ballet, modern, tap en show. Zang lessen in engelse musical bij John Kentish en miss Veronica Mansfield. ("A singing teacher from the yellow pages: she was a retired grandmother") in Londen.

Duitsland

Een zangdocente uit de "gouden gids" van Bremen.

U.S.A.

American Academy of Dramatic Arts te New York (1985):

Voice & speech van Howard Samuelson.
Shakespeare van Phillip Giberson (director).
Make up van Marlene Pierce.
Musical Theatre van Linda Kerns (zangeres in de musical "Nine").
Movement van David Mc Gee.
Mime van Richard Morse.
Zanglessen van Barbara Williams en Elizabeth Hodes.
Schermen van Peter Consoli.
Herbert Berghoff studio:
Zanglessen van Ellie Ellsworth en Charlotte Garner.
Steps: Jim Cantin's Dansingers daily class.
Acting van Aron Frankel en Hal Holden.
Musical Theatre van Hal Holden.
Steps en Alvin Ailey: Observation dance training
Circle in the Square Theatre School en Lee Strassberg:
Observation acting.

Audities.

Aangenomen bij:

Circle in the Square Theatre School te New York. Lee Strasberg Studio te New York.
Players Theatre in London. Koor van het Nederlands Dans Theater in Den Haag.

Overige audities:

Toulouse Lautrec met Ton van Duinhoven. Bobbejaan Schoepen (Bobbejaanland) in België.
Musical Cats te Hamburg. Hoofdstad Operette te Amsterdam. Le Lido en Le Moulin Rouge in
Parijs. Groot Omroep Koor van de NOB te Hilversum.

Speciale vaardigheden en interesses:

Ik speel blokfluit, dwarsfluit, mondharmonica, keyboard en cither. Ik volgde Aerobic, en
Bodyshape lessen en deed aan Fitness bij Sportschool Jan Jansen op het Rokin te Amsterdam.
Ik heb mijn rijbewijs. Muziek schrijven en liedjes vertalen kan ik met Notator Alpha (1992),
Calamus SL en Wordplus van de Atari computer. Met Preview werk ik in Word en Cakewalk. Ik
werk in de tuin, onderhoud twee katers, mijn rattatouille is lekker, ik hou van schaatsen en lees
veel.

Curriculum vitae volgens Hoogleraar Judith Frishman

Hieronder volgt een curriculum Vitae dat ik naar een voorbeeld van mijn vriendin Judith Frishman heb gemaakt. Zij gaf les aan de Universiteit van Leiden in oude talen en is hoogleraar en professor.

Persoonlijke gegevens

Naam en voornamen: Saskia Leonore Caroline Marz

Geboorte datum : 6 september 1954

Plaats van geboorte : Amsterdam

Huidig adres : Volmerstraat 1

Huidige woonplaats : Diemen

Postcode : 1112 AZ

Telefoonnummer :020-6931889

Nationaliteit : Nederlandse

Burgerlijke staat : Gehuwd

Opleiding 1966 - 1970:

De school voor Individueel Voortgezet Kunstzinnig Onderwijs deed Saskia Marz in vier jaar in plaats van de gebruikelijke vijf jaar.

1973 - 1979:

Een klassieke zangopleiding in sopraan en mezzo-sopraan repertoire aan het Amsterdams Conservatorium. Alle theoretische vakken en piano zijn afgesloten.

1985:

Lessen in toneel en zang aan de Herbert Berghoff Studio, The Circle In The Square Theatre School, Jim Cantin bij Steps en dans bij Alvin Ailey te New York City.

1986:

Zomercursus makeup, schermen, beweging, zang, toneel, spraak, mime en musical aan de American Academy of Dramatic Arts te New York City. (Letters of recommendation). In Londen kreeg zij zangles in Engelse musical van John Kentish en Veronica Mansfield.

1972 - 1992:

Klassiek gitaar bij Henk van der Molen; regie van Elise Hoomans; zang van Jeffrey Garth; Mij Move On volgde zij klassiek, modern, tap, show, clown workshops, congalessen, schermen van Ger Visser, en theater workshops, zomercursussen jazz en musical bij Erica Rooda. Het staatsexamen onderwijsleer klassiek heeft Saskia afgesloten met een acht.

1992 - 1994:

Amateurlessen klassiek, modern en jazz op de Theaterschool; fitness en aerobics bij sportschool Jan Janssen en zanglessen in Amerikaanse musical en Broadway Shows bij John Lehman.

1995 - 1996:

Het staatsexamen aanvullende theorie: analyse, harmonie aan de piano en muziekgeschiedenis heeft ze afgesloten.

Loopbaan 1966 - 1979:

Theatervoorstellingen van Artiesten Palet, Willie Henrichs, de Nederlandse Opera Stichting, Frans van Klingeren, Joop de Knecht, Service Bureaus voor Jongeren, restaurant Dorrius, Martin Raam, John Bakker, John Fagel, Charles Aerts, Nico Knapper, Roberti's Jeugdtheater en toneelgroep Energie. Shows bij Move On. Radio en TV uitzendingen van de Avro, Kro, Ncrv, Tros en radio Bremen.

1980 - 1986:

Eerste alt in het Koor van het Concertgebouw Orkest. LP's en concerten waar onder: 9e Symphonie van Beethoven, 2e en 3e Symphonie van Mahler, de Psalmen Symphonie, Das Klagende Lied, The Bells, Drie Russische Volksliederen, Psalmus Hungaricus, Spring Symphony, Johannes Passion, Second Orchestral Set, a Capella Concert, Die Schöpfung, Das Schicksallied, Matthäus Passion, Te Deum, La Damnation de Faust, de Wonderbaarlijke Mandarijn, Requiem van Verdi, Trois Nocturnes, Ein Deutsches Requiem, RAI concerten o.l.v. Bernard Haitink, Antal Dorati, Neeme Jarvi, Wladimir Ashkenazy, Nicolaus Harnoncourt, Michael Tilson Thomas, Arthur Oldham, Hans Vonk, Anton Kersjes, Colin Davis en Jan Krens.

1979 - 1994:

Cursussen cabaret en musical aan de Amateur Theaterschool samen met Erica Rooda. Ik heb een eigen sound studio waar ik zanglessen geef en mijn theaterprogramma's maak.

1994 - 1995:

Twee zomercursussen musical in de studio in de 1e van der Helststraat 68' te Amsterdam.
Zomercursus Franse volksliedjes voor de stichting Gouttières in Frankrijk (Saint Gervais, Puy de Dômes). Veertig voorstellingen in bejaarden-, verpleeghuizen en het bedrijfsleven.

1995 - 1997

Assistent zangpedagoge voor privé zangles in musical bij Niek van Klaveren, te Amersfoort.

1995 - 1996

Docente bij de stichting Crea: voor de zangklas (15 leerlingen) klassiek gevorderden. Dit houdt in zangtechniek, solo's, duetten en ensemble zang.

Docente voor de zangklas (15 leerlingen) gecombineerd repertoire, de zgn "Combi - klas". Dit houdt in zangtechniek, solo's, duetten en ensemble zang. Twee cursussen zingen in buurthuis De Piraat (Houtmanstraat 2) op dinsdagavond. Docente muziekonderwijs aan kinderen van 9 tot 13 jaar van de Huizingaschool, te Amsterdam. Koördirectie in buurtcentrum België in Amsterdam. Privé - zanglessen thuis. Vijftig voorstellingen in bejaarden-, verpleeghuizen en het bedrijfsleven.

1996 - 1997:

Ik geef drie zomercursussen zang in lichte muziek te Amsterdam.

Er zijn vijf voorstellingen geboekt solo met orkestband en twee met het combo.

Assistent pedagoog voor musical bij Niek van Klaveren te Amersfoort.

Cursus beginners musical (zang en beweging) te Amsterdam. Diverse zangcursussen bij de Stichting Crea.

Studie

Je kunt pas iets geven als van jezelf houdt. Zolang je jezelf niet aardig vindt omdat de techniek je in de steek laat en je onvoldoende vaardigheden beheerst, zul je bij anderen steun zoeken om te kunnen zingen en heb je van hen de bevestiging nodig dat je je werk goed doet. Volg lessen en zoek een omgeving waar je redelijk gelukkig bent. Wanneer je niet meer kunt studeren aan de hogeschool voor de kunsten, het conservatorium, de universiteit, of aan een andere opleiding, probeer dan met privé lessen, het volgen van cursussen en hospiteren de kennis te vergaren die vereist is, en doe een staatsexamen. Daarvoor kun je inlichtingen inwinnen bij het ministerie van onderwijs en

wetenschappen. Zodra je in het productieproces zit, is het prettige van een studie dat je naslagwerken hebt en weet waar je materiaal kunt vinden voor de productie. Echter, alle kennis die je hebt is waardeloos wanneer je geen entertainment kunt geven aan het publiek. Techniek is gereedschap en ondergeschikt aan wat je doet.

Doe iets met wat je geleerd hebt. Maak er wat van. "Don't get lost in technique". En wat doe je als het toch mis gaat?

"Dizzy? Quit, rest and start again".

Research

Vind uit voor welk publiek je het beste kunt optreden en bedenk de lengte van de voorstelling. Zoek in het bedrijfsleven, maak workshops en muzieklessen voor scholen, (zoals bijvoorbeeld de orkestleden van de Big Band van Stan Kenton deden) bejaarden en zieken, restaurants. Voor ieder publiek is weer iets anders geschikt. Restaurants vragen Italiaanse aria's, kinderen willen "De leeuwenkoning" en "Aladdin" of "Belle en het beest". Bejaarde mensen horen graag oude liedjes die ze kennen van vroeger. Doe mee aan concoursen, spel de advertenties uit de krant, en laat je overal over informeren.

Creativiteit

-Repertoire

Kies repertoire dat je op het lijf geschreven is, dat geeft je een goed humeur. Bedenk dan bij wat voor publiek je de meeste kans maakt op succes, probeer er achter te komen wat ze willen zien en horen en zoek dan naar iets wat je allemaal leuk vindt. Ik merk bijvoorbeeld dat voor oudere mensen de liedjes herkenbaar moeten zijn. Zieke mensen horen graag plezierige muziek waar ze een beetje warm van worden. Geestelijk gehandicapte mensen klappen en dansen graag mee als er gelegenheid voor wordt gegeven. Ik probeer er achter te komen wat ze leuk vinden en leer en repeteer dat voor de volgende productie. Mijn voorkeur gaat uit naar liedjes die geen verdrietig verhaal vertellen maar leuk zijn, muzikaal en een beetje sexy. Bij oude Nederlandse dat voor de volgende productie. Mijn voorkeur gaat uit naar liedjes die geen verdrietig verhaal vertellen maar leuk zijn, muzikaal en een beetje sexy. Bij oude Nederlandse liedjes is het gevaar groot dat het sterft van de verkleinwoordjes. Daar doe ik niet aan mee. In mijn vertalingen komt geen rijm voor dat niet rijmt. Met goede teksten voel ik mij prettig als ik begin te zingen. Dat

straalt dan af op mijn publiek en dan komt er een positieve reactie waardoor ik echt plezier krijg in de voorstelling. Zo ontstaat er een wisselwerking tussen mij en de mensen.

Inventiviteit

-Try outs

Door try-outs te houden ontdek je de onvoorziene problemen van de zaal en het publiek. Kijk en luister goed naar persoonlijke of speciale dingen die gebeuren in de zaal. Soms wordt je gevraagd om “Lang zal ze leven” te spelen omdat er iemand jarig is.

Maak een goede voorstelling nog beter door in te spelen op situaties die ontstaan. Plotseling vraagt iemand bijvoorbeeld of je het programma een kwartier korter kunt maken, of Sinterklaas komt langs. Iemand op de eerste rij reageert op wat je zegt en er

ontstaat een gesprek. Of een mevrouw haalt plotseling foto's van haar familie uit haar tas en wil ze aan je laten zien. Associatief denken is iets anders dan chaotisch denken.

Je associeert iets van wat je weet aan iets wat er nu op dit moment is. Dat is inspelen op de reacties van het publiek. Dat doe je met iets wat je al weet uit de ervaring van het repeteren en optreden. Je reageert op iets wat ter plekke gebeurt in het publiek en verzint op dit moment iets leuks. Voor de vuist weg improviseren.

Het is mogelijk dat je optreedt voor een aandachtig luisterende groep mensen, maar ze willen ook wel eens met elkaar praten. Dat komt vooral voor in een ruimte waar men een terras opstelling heeft gemaakt. En als ze het niet kunnen waarderen gaan ze

gewoon weg. Een goed verhaal dat als rode draad door je programma loopt, bedenk je vanuit eigen ervaringen. Daarmee word je geloofwaardig. Verander de namen van

mensen. Je mag niemand persoonlijk gebruiken. Al zou je het graag willen, alleen al om ze te prijzen: “Lief zusje of een fantastische man”. Doe het toch maar niet. Daarmee creëer je de afstand tot het publiek die je zo nodig hebt.

Auditie

Op een auditie in Amerika is het nodig om vijf stukken voor te bereiden, die je kunt presenteren en/of vertellen als in een toneelstuk.

- 1) Volle stem, opera achtig, een ballad of up tempo.
- 2) Een “character song” uit een musical comedy.
- 3) Een “dramatic song” met de dynamiek van hard en zacht.

- 4) Entertainment, is niet te hoog of te laag, maar in het midden van de stem.
- 5) En stuk uit pop en rock repertoire.

Geluidsinstallatie

f Geluidsinstallatie

De geluidstechniek in de zaal geeft vaak problemen. Daarom is het verstandig om je eigen geluidsapparatuur mee te nemen. Het is heel goed mogelijk om te reizen naar de plaats waar je de voorstelling mag geven met slechts één koffer. Kies een betrouwbaar adres om je verzameling geluidsapparatuur te kopen. Dat kun je doen bij Koen van de Soundshop in de Witte de withstraat 104. En bij Bax Music Store.

Productie

- Werk

Wanneer je wilt werken en je gaat werken zie je vanzelf meer mogelijkheden om te zingen. Er is altijd een weg. Laat je informeren over alles. Als je eenmaal begint te zoeken en te telefoneren, vind je de antwoorden op je vragen vanzelf. Wees niet snel teleurgesteld, maar heb geduld en zet door. Je moet vooral niet bang zijn om risico's te nemen en dingen te onderzoeken waar je "niets aan hebt". De ervaring van slechte ervaring is ook ervaring.

-Laat iedereen in zijn waarde.

-Als je gaat investeren zul je jezelf veel moeten ontzeggen.

-Kies repertoire.

-Pianist.

Zoek een uitstekende pianist die foutloze bandopnames maakt van de liedjes die je zingt, zodat je onafhankelijk van iedereen kunt werken. Zoek ook naar iemand die samen met je kan optreden als er levende muziek gevraagd wordt.

-Laat orkestbanden maken.

-Maak je huiswerk voor de repetitie.

(Alles is opgeruimd, overzichtelijk, arrangementen en tapes zijn gemaakt. Maak kopieën van het materiaal dat gebruikt wordt. Warm je stem op,

bouw de sound van de band om je stem heen, en warm down na de repetitie.

-Ontwikkel de muziek voor een band.

Mijn combo bestaat uit piano, bas, slagwerk, gitaar en saxofoon.

-Zoek passende kleding die niet kreukt en niet zwaar is om te dragen.

-Make-up.

Moet eenvoudig zijn: rode lipstick, zwarte eyeliner en mascara. Een goede donkere pan-cake, een poeder en blusher.

-Geluid.

Kies geluidsapparatuur die van uitstekende kwaliteit is en zo klein dat het gemakkelijk in een koffer past. Zorg er voor dat het in iedere ruimte waar je zingt perfect is afgesteld.

-Koop een goede computer. Vraag de allerbeste troubleshooter om je te helpen.

-Adressenbestand. Koop bij de SSVZ een adressenbestand van alle bejaarden- en verpleeghuizen in Nederland. Er is een boek uitgegeven met adressen van ziekenhuizen. Bij de Kamer van Koophandel zijn adressenbestanden te koop van bedrijven met meer dan tweehonderd werknemers en de juiste naam van de contactpersoon die personeelsfeesten organiseert. Laat een goede folder drukken.

Een foto en een brief. Bel de mensen na het sturen van de brief om te vragen of ze deze hebben ontvangen en boek voorstellingen. Let op en corrigeer fouten direct.

Stuur kerstkaarten met een speellijst.

-Optreden.

Begin je met het optreden, concentreer je dan op de adem. Repeteer in gedachten de eerste zin. Als je de beweging in de goede volgorde maakt die je adem doet, komt de eerste zin vanzelf. Je doet je neus en mond open, dan stroomt de adem naar je buik en rug, laat de ribben open gaan, het middenrif plat zich af en het geluid komt heel rustig en natuurlijk.

Checklist

Nodig: Pianist, combo, piano banden, orkestbanden, arrangementen, kleding, haar, make-up reizen, repeteren. Checklist van de benodigdheden voor de voorstelling in volgorde van inpakken: Eén koffer met twee boxen, mengpaneel en transformator, foto's, zelfstandigheidsverklaring, kopie van het paspoort. Eén koffer met DAT recorder en voeding, snoer met jackpluggen naar mengpaneel, (en reserves), dubbel snoer van mengpaneel naar enkele zendmicrofoon, microfoon met spiekbriefje van het programma en batterij, (en reserves) twee kostuums: pailletten jasje met

topje, pailletten top, fluwelen jas, zwarte broek, zwarte rok, kousen, bodystocking, schoenen, 2 snoeren van boxen naar mengpaneel, snoer van microfoon naar tussensnoer van mengpaneel, make-up: foundation, poeder, blusher, rode lipstick, zwarte mascara en eyeliner, penselen, kam, gel, twee paar oorbellen, armband.

Genieten

Zorg altijd voor een goede verdeling van de werktijd en vrije tijd. Maak je niet te druk. Als je zelf geniet van je werk, straalt dat af op het publiek. Stuur een nieuwe brief van het tweede programma, met speellijst en bel op. Het is natuurlijk wel erg romantisch om met een fiets met twee boodschappentassen naar een voorstelling te gaan, maar niet erg professioneel. Je hoeft niet direct met een vrachtauto vol decors en apparatuur te komen, maar een klein autootje is toch iets beter dan een fiets. Het probleem met het openbaar vervoer is dat je niet rustig de tijd hebt om met de mensen te praten, omdat je een bus of een trein moet halen die één keer per uur langs komt. Vindt een lieve man met (of zonder) snor om de kerstkaart, folder, envelop, factuur, het programma, contract, affiche, briefpapier, visitekaartje, kaft voor de scriptie en wat je zoal onderweg nog meer tegenkomt voor je te ontwerpen.

Lichaamshouding. Volg de logica van je stem.

Staan

Sta met de voeten iets uit elkaar, op heupbreedte. De druk van de voetzolen op de grond moet gelijkmatig verdeeld zijn. Trek de binnenkant van de voeten op en hang niet in de buitenkant van de enkels. Buig de knieën een beetje en overstrek ze niet, dan is er minder overspanning in de rug wanneer je een holle rug hebt. Kantel het bekken naar achteren en naar voren totdat het midden gevonden wordt. Hang niet in de heup; hang ook niet op één been. Vanuit de kom van het bekken moet de rug zo recht en lang mogelijk worden. De ribben zijn nu vrij om vanuit de rug te bewegen. Hou de schouders op één lijn en laat de armen zwaar langs het lichaam hangen. Wanneer we de hals volledig ontspannen, valt het hoofd naar voren met de kin op het borstbeen. Het hoofd is naar voren toe aan de halswervels gezet. Maak de hals lang in het verlengde van de

wervelkolom, iets diagonaal naar voren. Beweeg de hals met het hoofd naar achteren, zodat je het hoofd heft en iets naar boven kijkt. Hou de rug lang. Kantel het hoofd iets omlaag totdat je recht vóór je kijkt. Zo heeft de onderkaak alle ruimte om ontspannen te blijven en te bewegen, terwijl het strottenhoofd vrij is om de stem te gebruiken en het middenrif vrij is om te bewegen met én onder de ribben in de richting van de bekkenbodem.

Zitten

Als je achter een klavier zit, gitaar speelt, of alleen maar zit terwijl je zingt, moet je er altijd voor zorgen dat de rug lang en recht blijft. Dat kan wanneer je op de twee zitknobbels van het bekken zit, de schouders laat hangen en in de rug ademt. De armen bewegen vanuit het midden van de rug, onder en tussen de schouderbladen. De hals is lang en draagt het hoofd. Denk het schedeldak naar het plafond.

Bewegen

Zorg ervoor dat je lichaam door een voor jou geschikte vorm van beweging in zo'n goede conditie is, dat je het uithoudingsvermogen hebt, waarmee je zonder moe te worden lang achter elkaar kunt bewegen, zingen, staan, zitten, lopen en boodschappen doen.

Ontspannen

Oefeningen die ik kreeg tijdens een zomercursus in 1986 aan de American Academie of Dramatic Arts van de spraak leraar William Maloney: ontspanningsoefeningen: rol het hoofd naar rechts, achter, links, voor, en andersom. Rol de schouders in een cirkel naar voren, boven, achter en laag. Zwaai de rechterarm in een cirkel los, en daarna de linkerarm in een cirkel los. Beweeg de tongpunt gespannen van de boventanden naar de ondertanden in een cirkel. Beweeg de handen en het gezicht om spieren actief te maken. Ontspan het hoofd naar voren, laat dan de hals los, daarna de rug "rol de rug wervel voor wervel af", tot de vingertoppen op de grond zijn. Schud dan voorzichtig het hoofd los. Maak geluid. Rol de rug rustig op. Neurie zacht een toon met de mond dicht en ook met de mond open. Adem in door rechterneusgat met wijsvinger op linker, en andersom om te voelen wanneer neus open of dicht is. Adem door neus en mond in en span buik naar binnen toe aan als je uitademt op A, ook E, IE en O. Dan VAA, VEE, VIE, VOO, en nog eens met crescendo op de tweede VIE VIE enz.

Als je bij deze oefening met een arm heen en weer zwaait, van zij naar voren en terug, terwijl je veert in de knieën, open je de ribben nog meer naar de rug

Opdracht

Lichaamshouding

Watervaarde je toen je de oefening deed bij het

- a Staan.....
- b Zitten.....
- c Bewegen.....
- d Ontspannen

Adem

De betekenis van klassiek is: "uit vroeger tijden stammend en toch niet verouderd". Er wordt gewerkt volgens een klassieke, geijkte methode, zoals er klassieke regels zijn in toneel, in architectuur of schilderkunst. Zoals klassieke kunst en literatuur voorbeeldig kunnen zijn in hun soort en als model kunnen dienen, geeft de klassieke ademtechniek van Tamanti een basis voor het stemgebruik in anders ontwikkelde zangstijlen. Daarom heb ik deze klassieke techniek gekozen om lichte muziek te kunnen zingen. Eerst is er de beweging van het lichaam en daarna is er het geluid van de stem. De eerste ervaring van een mens is zijn geboorte. Het kost heel wat lichamelijke inspanning voor een baby om op de wereld te komen. Dan kost het nog eens heel wat lichamelijke inspanning om de nodige zuurstof te krijgen. Er gebeurt heel veel, voordat de stembanden kunnen trillen (dat is ook een beweging) en een baby kan schreeuwen.

Techniek is datgene wat de natuur je geeft aan materiaal. Hoe technisch ga jij er mee om; hoe gebruik je dat efficiënt? Anders gezegd: Techniek is een woord voor de zinvolle toepassing van de mogelijkheden van het stemmateriaal dat de natuur jou gegeven heeft om te zingen. Het is een woord voor de vaardigheid waarmee een zanger zijn prestaties verricht. Het moet een hulpmiddel blijven en mag geen doel op zichzelf worden want dan mis je iets van de filosofie van het zingen: het plezier in het communiceren met andere mensen door middel van het zingen. De klassieke ademtechniek geeft een functionele vrijheid en is een goede verzekering voor de stem. Een zangstudie kan schade aan de stem helpen voorkomen. Heb je éénmaal het gevoel leren kennen van wat gezond stemgebruik is, dan zul je nooit meer iets anders willen doen. Het sterkt je tegen de stormen van nachtenlange studio opnamen, achturige studio dagen, het gevecht om jezelf boven de instrumenten uit te kunnen horen, of tournees zonder gelegenheid om goed in te zingen, met droge, met sigarenrook gevulde ruimtes, en tegen vermoeidheid. Voor het staatsexamen lichte muziek wordt klassieke zangtechniek gelijk gesteld aan techniek. Dit betekent, dat de klassieke techniek ten grondslag ligt aan de techniek voor zang in de lichte muziek. Immers, in het zangonderwijs van onze Nederlandse cultuur staat een klassieke zangtechniek op de conservatoria op de eerste plaats. Dat heeft zich gedurende de geschiedenis van de ontwikkeling van het onderwijs zo ontwikkeld. De verschillende popstijlen hebben zich later op verschillende plaatsen op de wereld ontwikkeld. Soms uit de klassieke muziek, en soms niet. En overal ter wereld bestaan culturen met talloze technieken om de stem te gebruiken. Zij hebben hun eigen geschiedenis, van het Japanse “Bunraku”, “Nö” en “Kabuki” theater tot aan een Nederlandse vertaling van de IJslandse “Edda” door Thomas Otten, uitgevoerd door het RO theater te Rotterdam en uitgezonden via de radio door de VPRO. Ik geef in deze scriptie enkele van de belangrijkste aspecten van goed stemgebruik, onderbouwd door solfège oefeningen. Dan stel ik de leerling voor de keus: In een klassieke ademtechniek gebruik je de hele stem. Als je de langste weg ergens naar toe neemt kom je daar waar je wilt zijn en zie je dat je alles hebt gedaan en gezien zodat je het verleden achter je kunt laten en vergeten. Dan zijn er nieuwe mogelijkheden voor je. Wanneer je de kortste weg neemt kom je aan en zie je wat je allemaal nog had kunnen en moeten doen. Dan kom je slechts je eigen beperkingen tegen. Met andere woorden het is niet eenvoudig om de adem en daarna de stem te beheersen, maar het is de moeite van het proberen waard.

Zangers hebben een gemengde ademhaling: de middenrif - flankademhaling. Hier volgt een oefening om te voelen wat het middenrif veroorzaakt en om het gebruik van het middenrif te isoleren van de rest van het lichaam. Adem in met twee lichte, korte snufjes door de neus. Adem

ontspannen uit door de mond. Buig het bovenlichaam iets voorover vanuit de vijf lendenwervels. Plaats de handen op de onderste ribben met de vingers naar de rug en de duim naar de buik. Adem ontspannen in en controleer met de handen of de ribben zijwaarts bewegen vanuit de rug. Adem onder de ribben. Het strottenhoofd is zo ontspannen en vrij, dat het lijkt alsof het op de bekkenbodem rust. Snuffel in door de neus. Hou het gevoel van inademen terwijl je op “ssss” uitademt door de mond, zonder het benauwd te krijgen. Snuffel weer in door de neus. Adem uit op “ssst”. Bij de -t- voel je de buikwand naar binnen veren, en bij de daarop volgende inademing vanzelf naar buiten bewegen. De buik spant zich naar binnen toe aan.

Inademen

Klassieke ademtechniek

Er zijn geen emotionele spanningen van maag en slokdarm naar het strottenhoofd. De buik- en bilspieren kunnen absoluut ontspannen. Het is de kunst los te zijn, niets te willen doen. Zoek de ontspanning in de lichaamshouding. Adem dan door de neus en de mond; je moet niet snuiven of happen. De neusvleugels zijn open. Als het goed is voel je bijna niet dat je het keelgat open zet. Je voelt een koude luchtstroom achter in de keel bij het weke gehemelte. Je mag jezelf niet horen ademen. Doe alles nog eens, maar geeuw licht als je de luchtstroom bij het weke gehemelte voelt. Doe dit nog eens, en open de ribben naar opzij en met de schuine buik- en rugspieren in de richting van de rug. Doe dit nog eens, en hou het strottenhoofd met tongbeen en tong laag als je geluid maakt. Hierna mag het borstbeen iets gelift worden, waardoor de hals en het hoofd iets achterover gaat, zodat je “uit volle borst” kunt zingen.

Lichte muziek

Je moet op een gezonde manier ontspannen inademen zoals hierboven beschreven is. De zangstijlen rock, country, swing, jazz en musical krijgen aandacht bij het uitademen, omdat de stem ná het inademen, bij het uitademen klinkt. Daar, op dat moment ligt een mogelijkheid om een sound te creëren.

Uitademen

Klassieke ademtechniek

De adem regel je door de buikwand langzaam naar binnen te trekken en de ribben open te houden. De adem- en bodemsteun blijven wanneer het middenrif sterk genoeg is om afgeplat te blijven. Erna Spoorenberg noemt dit adem- en bodemsteun en het wordt door de schrijvers van het boek P.O.P.S. uit 1991 “functionele vrijheid” genoemd. Dat het middenrif werkt voel je onder in je buik, in de spieren van de bekkenbodem. De bekkenbodem voel je wanneer je een diepe kniebuiging maakt en de benen vanuit de dijbeengewrichten in het bekken uitdraait zodat de knieën naar opzij (in een tweede positie) wijzen en weer naar binnen draait, zodat de knieën recht naar voren zijn. (in een zesde positie). Het middenrif en de stembanden werken vanuit de kleine hersenen via het autonome zenuwstelsel. Je voelt niet waar het middenrif is en wat het doet, maar wel wat het veroorzaakt. De beweging van de adem op het middenrif geeft je de functionele vrijheid waardoor het strottenhoofd vrij en ontspannen blijft. Wanneer je van die basis afgaat tijdens het zingen, of anders gezegd: je het middenrif niet helemaal oppakt naar beneden, dan komt er een reactie van spanning in het strottenhoofd, waardoor dikwijls de spieren van de hals zich verkorten of anders gezegd: samentrekken, en het hoofd achterover “in de nek” gegooid wordt. Is de adem op de basis en het borstbeen iets gelift, dan mogen bij het uitademen de armen gelift worden om de climax van de voorstelling te ondersteunen. Zo zing je “uit volle borst” en kijkt naar boven, in de richting van het publiek dat op de goedkoopste plaatsen in de zaal zit, op het “schellinkje”.

Lichte muziek

- Rock

Meer dan de meeste andere zangers moet een rockzanger zijn kaak, hals en schouders ontspannen en werken met de spieren van de onderbuik. Ze ondersteunen de werking van het middenrif. Rock moet erg intensief klinken. Veel mensen stellen rock gelijk aan een harde, ruwe, grove, scherpe, krijsende vocale kwaliteit geschreeuwd door een keel waarvan de spieren zich uitstrekken en het behoorlijk lang volhouden. Het veroorzaakt een erg schurend, ruw geluid en

heeft veel carrières korter gemaakt. Toch moet Rock zeer intens zijn. De gaap oefeningen en legato oefeningen helpen om functionele vrijheid te verkrijgen. Een stem gaat langer mee als je op het middenrif zingt. Dit is van vitaal belang voor de rock zanger, zodat hij zichzelf kan beschermen tegen de slechte gevolgen van de rigoureuze eisen die aan zijn stem gesteld worden door de intensiteit van rock and roll. Met een beetje fantasie geeft inademen een gevoel van “het strottenhoofd op de bekkenbodem te laten rusten in plaats van het tegen het schedeldak te duwen” in een gespannen keel waardoor een schurend, ruw geluid ontstaat. Er kan een open mond, een open keel en op verschillende manieren een glimlach of ronde lippen zijn, die een variatie aan verschillende geluiden geven. Het hoeft niet altijd vriendelijk te zijn. Je mag ook een vervelende, felle, scherpe opmerking maken met een open mond en open keel, zoals de tapdanser doet in de film “The Cotton Club”, gespeeld door Gregory Hines. Hij zegt daar: “I’ll kill him with my tap shoes”. Als de zanger niet meer in gevecht is, wat een onrustig, zenuwachtig resultaat oplevert, kan hij niet slechts één sound, maar meerdere expressieve klanken en geluiden laten horen.

-Country

Op het middenrif zingen is nodig omdat country beheersing vraagt over het legato, want op het middenrif zingen is nodig omdat country beheersing vraagt over het legato, want het is zoals alle muziek zeer emotioneel, en er zijn veel versieringen. Hedendaags country zang vraagt een verbazingwekkende vocale flexibiliteit, die onmogelijk ontwikkeld kan worden zonder het middenrif gezond de rust en de kracht te geven.

-Swing.

Dit is een ontspannen stijl die achter de tel aan komt, met een stem waar veel “lucht omheen is”. De crooner bepaalt nauwkeurig, heel zeker, de ontspanning in de zangkunst. Hij zingt nauwelijks luid. Hij gebruikt zijn lippen en (punt van de) tong op een rustige, gemakkelijke manier. Zijn houding is natuurlijk. Hij ademt zelden dieper in dan nodig voor een gewone activiteit, noch ademt hij uit met veel energie van de onderbuik. De swing zanger moet een hoge graad van ontspanning van de buik en vrijheid voor de werking van het middenrif vinden om de milde, half geneuriede klanken te maken die zo vaak geëist worden in “swing singing”. Toch zal de expressieve swing zanger hoogtepunten vinden in de muziek en spanning daar naar toe bouwen door een voller geluid te geven en groter volume te maken. Dit vraagt om een grote energie van de buikspieren. De zanger moet de buik en het bovenlichaam ontspannen zodat het middenrif goed kan werken, of anders gezegd: de vrijheid en de ruimte kan krijgen om te werken. Het is van

een bijna onomstotelijke waarheid dat de swing zangers - die briljante carrières hadden in de dertiger en veertiger jaren (en ze zijn nog steeds actief en treden met succes op) speciaal de crooners - nooit té gespannen zongen. En daarmee wordt bedoeld dat, als in ons lichaam bepaalde spieren zich spannen, andere spieren vaak ook werken. Probeer dit experiment: Span de buikspieren sterk naar binnen toe aan. Wat gebeurt er met de kleine en de grote bilspieren? Kun je de buikspieren spannen zonder de corresponderende samentrekking van de bilspieren? Dat is niet makkelijk. Dus, in swing singing, als in geen andere stijl, moet de zanger zo waakzaam zijn dat de spieren van het bovenlichaam niet gespannen, star en stijf worden omdat de buikspieren werken. Mijn advies is: leer isoleren en coördineren. (In de Modern Jazz Dance lessen op de Theaterschool van Erica Rooda bijvoorbeeld). Leer het lichaam in tweeën te verdelen. Geef je lichaam positieve aanwijzingen. Zeg het wat je wilt dat het doet, niet wat je niét wilt dat het doet. Als je bijvoorbeeld last hebt van stijve kauwspieren, zeg dan geduldig en vriendelijk dat ze kunnen ontspannen of stel je voor dat ze zo sterk aanvoelen als marshmallows.

-Jazz

De jazz zanger kan de functionele vrijheid van de kracht en de werking van het middenrif ontwikkelen omdat de muziek niet alleen een grote stemomvang eist, maar ook een enorme hoeveelheid vakmanschap in het gebruiken van verschillende stemkleuren, steminzetten, verschil in dynamiek, het vermogen absoluut zuiver te zingen zonder vibrato, een behendig gebruik van een overvloed van vocale gymnastiek en bovendien, creativiteit. Zulke eisen kunnen niet vervuld worden met een onnatuurlijk klinkende stem. Ademen op het middenrif betekent echter niet dat je automatisch creatiever wordt. Niettemin, je bent tot meer in staat als je instrument je vriend is, een stuk gereedschap dat je onder controle hebt, liever dan een ongehoorzame vijand. Als ademen een tweede natuur is geworden, kun je de techniek vergeten, en je concentreren op goede communicatie en expressie. Dan kun je experimenteren met je eigen creatieve ideeën. Maar het is ook andersom, je bent geen jazz zanger omwille van de creativiteit, de macht en kracht van creativiteit alleen. Als je je stem slecht gebruikt, zal niemand weten of je al dan niet creatief bent.

- Musical

Door op het middenrif te ademen, zul je in het lichte en zware register vrij kunnen zingen en de stem overgang van licht naar zwaar kunnen mengen, zonder dat er een "breuk" te horen is tussen kop- en borstregister.

Registers worden in verschillende zangstijlen (styles) gebruikt omdat er types, karakters gevraagd worden (typecasting). De zanger moet kunnen acteren en dansen. Een acteur moet kunnen zingen en dansen. Een danser moet kunnen zingen en acteren. Vaak moet men verschillende muziekinstrumenten kunnen bespelen. De meest voorkomende zangstijlen in de Amerikaanse Broadway shows en Engelse musicals zijn: Legit, mezzo-soprano mix, soprano-mix, "high", "medium" en "low belt", "falsetto", "chest-voice" en "character" songs in alle bovengenoemde stijlen.

Opdracht

Adem

Wat is de betekenis van klassiek voor jou?.....

Wat is de betekenis van techniek voor jou?.....

1 Inademen

a Watervaarde je toen je de oefening deed bij de klassieke manier van inademen?.....

b Watervaarde je toen je de oefening deed bij het inademen bij de Lichte muziek?.....

2 Uitademen

a Watervaarde je toen je de oefening deed bij de klassieke manier van uitademen?.....

b Watervaarde je toen je de oefening deed bij het uitademen bij Lichte muziek?.....

Bij Rock?.....

Bij country?.....

Bij Swing?.....

Bij Jazz?.....

Bij Musical?.....

Toon Vorming

Resonans

Je voelt resonans in je hoofd, hals en borst als je neuriet met gesloten mond. Open de mond en hou de hand voor de mond, dan wordt je je bewust van meer resonans omdat de mondholte groter is. Stel je voor dat je de lucht naar de hand laat gaan, dan voel je de vibratie wanneer je zingt. Hou daarna de hand twee centimeter van de mond terwijl je zingt, en je bemerkt de helder klinkende toon. Het resonans ervaren wordt door verschillende termen aangeduid: laat de toon klinken, zoemen, gonzen “in het masker”, of plaats of focus de toon voorin, om er maar een paar te noemen. Resonans is het verschijnsel dat ontstaat als de resonatoren (de mond en keel) zo gevormd zijn dat het resultaat is dat het geluid versterkt wordt. Bepaalde boventonen die in de stem aanwezig zijn klinken meer, worden sterker door de resonans. Zodoende kan resonans de zanger helpen de zo gezochte “big” - sound te maken.

Klassieke resonans

- Kopresonans

Bij hoge tonen trillen slechts de randen van de stembanden. Door in te ademen maak je de neus wijd van binnen. Als het goed is hoor je geen adem maar voel je een koude luchtstroom, boven, achter in de keel bij het weke gehemelte en de achter keelwand. Niet snuiven door de neus; niet hoorbaar happen door de mond, maar onhoorbaar neus en mond open zetten, alsof je iets ruikt. Het bovenste stukje van de keel is dan wijd en de verbindingen naar de oren staan open. (Buis van Eustachius). Behalve de lucht in de holtes trillen ook de botten mee; ze geleiden de klank naar de oren. Je hoort je stem in je hoofd.

- Midden Resonans

Met de onderkaak los, de bovenlip opgetrokken, de wangen aangespannen, de mondhoeken naar voren en de ruimtes naar de neusholte en neus keelholte open, blijft de keel wijd door het gevoel van inademen vol te houden. Er is ruimte tussen de tanden en kiezen. Breng de punt van de tong naar de huig en probeer te gapen. Hap niet alleen lucht door de mond; adem door de neus én de mond.

- Borstresonans

Bij de lagere en laagste tonen staat het strottenhoofd volkomen wijd. Dit kun je zien bij grote stemmen zoals die van klassieke zangers als Luciano Pavarotti en Jessie Norman: als zij “hun strot open zetten” wordt de hals rond en breed. De stembanden trillen helemaal en bereiken hun maximale lengte. De bodem- en ademsteun blijven bestaan door de kracht van het middenrif dat voor een constante ademstroom zorgt.

Lichte muziek

-Rock

Eeuwenlang hebben zangers de boventonen in hun stem ontwikkeld om boven het orkest uit te komen, maar in rock heeft resonans een andere betekenis. In rock and roll of elke andere versterkte muziek, wordt de akoestiek van instrumenten en stemmen vervaardigd door geluidsapparatuur. Het publiek kan een zanger horen fluisteren met 120 decibellen (dbs). Alle geluiden gaan door equalizers die het geluid kunstmatig manipuleren. Tegenwoordig is het de fout van de geluidstechnicus wanneer we de zanger van een band niet kunnen horen. Toch is de resonans van de stem een groot voordeel voor een zanger: resonans projecteert de emotie. De toehoorder wordt door de boventonen onbewust geraakt in zijn gevoelens. Rock zangers kunnen resonerende boventonen ontwikkelen zoals alle andere zangers. Zangers maken geen resonans, ze laten het toe door ruimte te creëren in de stemweg. Dit betekent dat het strottenhoofd moet blijven liggen. Naast de timing van de aanslag (attack), is niets zo belangrijk als de positie van het strottenhoofd. De goede eigenschap van vocale resonans is dat het sympathiek is, en niet geforceerd. De slechte eigenschap van rock and roll is dat er een geforceerde of “gepushte” houding is. Het minste dat je kunt doen is de resonans laten klinken. Hier volgen drie voorbeelden hoe ik een leerling dat kan leren: Een hoge bariton die te weinig hoge tonen heeft kan ik leren het lichtere falset (de head voice) te mengen met het zware register door ademoefeningen op toonladders te laten zingen. Dit is beter dan het lage register op te drijven tot F' boven de midden C'. Dan kan men een “passaggio” (register overgang) ontwikkelen wat het lichtere kopregister mengt met het zware register of de borst stem. Het gevoel bij de hoge tonen wordt plezieriger, en er ontstaat een veel grotere stemomvang. Een ander voorbeeld is een zangeres die geen zwaar register had voor het rock repertoire dat ze wilde zingen. Met het ontwikkelen van een vloeiend “passaggio” door middel van toonladders, ontstond de warmte en grootte van het zware register. De stem klinkt dan minder hees. Resonans Oefeningen helpen dan om een vibrerend, gericht

timbre te ontwikkelen met een klinkend geluid over de gehele stemomvang. Een ander voorbeeld is een zangeres die een prettig klinkende mix ontwikkelde van de twee timbres kop- en borststem. Door veel resonans te oefenen werd de stem sterker, expressiever, er groeide een gemakkelijker en grotere stemomvang, en de stem werd mooier.

De manier waarop de stemplooien sluiten om te beginnen met zingen heet “de attack”. Het betekent eenvoudig het begin, de wijze van aanpak, maar wordt vaak verkeerd begrepen in de betekenis van “duw”. De correcte manier om de noot te beginnen is door de stembanden samen te brengen op een juiste afstand van elkaar, d.w.z. dat de stembanden dicht bij elkaar gebracht worden, maar elkaar niet mogen raken. De huid van het slijmvlies dat de stembanden bedekt bestaat uit dezelfde bekleding als die van de mond en keel. Dit slijmvlies strekt zich uit in het strottenhoofd en wordt intens gebruikt wanneer je zingt. Als de stemplooien eenmaal samen komen, laten de slijmvliesen ademtochtjes, zuchtjes door de sluiting. Dit proces ziet er uit als een rimpelende golfbeweging van de randen. Als een zuchtje door de stembanden gaat, is er een zuiging die de randen van de stembanden weer naar elkaar toe brengt, en een volgende golf creëert. De stembanden deze “ripple” te laten doen, voegt rijkdom aan de stem toe omdat de golfbewegingen enigszins onregelmatig zijn en verschillende boventonen creëren. Wanneer je de stemplooien tegen elkaar aan laat botsen, sluiten ze en de stem wordt stijf en kleurloos. De (in)spanning van de randen van de stembanden veroorzaakt een wrijving die warmte veroorzaakt en lucht laat lekken als van een oude fietsband. De stem wordt hees en krassend omdat er geen weerstand is met lucht. Hoe meer je de stembanden samendrukt, forceert, des te erger de wrijving, de frictie wordt. De enige oplossing is de timing van de attack, de aanslag te herzien. Het liften van het strottenhoofd is een toegevoegde beweging, en de wanden van de keel vernauwen automatisch de diameter van de keelholte (pharynx) om de opening van het strottenhoofd (larynx) af te sluiten. Kijk in de spiegel naar wat er gebeurt als je slikt: het strottenhoofd springt hoog onder de tong en de sluitspieren vernauwen de diameter van de keelholte om als een gids het voedsel in het juiste keelgat te laten gaan. De spieren en banden in het strottenhoofd hebben ruimte nodig om te bewegen, speciaal bij de hoge tonen. De stemomvang zou niet bepaald moeten worden door hoe hoog je het strottenhoofd kan liften, maar door de elasticiteit van de stemplooien. Zo kun je de stemomvang onmiddellijk vergroten omdat je verder kunt strekken of rekken dan liften. Het advies is: probeer de relatie die de spieren van de keel met elkaar hebben en de plaats waar ze werken te begrijpen, en doe dan de oefeningen voor kracht en flexibiliteit om een correct spiergedrag te bepalen.

Absorberen en reflecteren.

De spieren die de wanden van de keel bekleden, veranderen van structuur als ze spannen en ontspannen. Een stijve spier is ruw en absorbeert, terwijl een ontspannen spier een glad oppervlak heeft en geluid reflecteert. Dit is iets om aan te denken wanneer men hard duwt of “pusht” om harder of hoger te zingen. Hoe meer men spant, des te meer geluid wordt opgenomen. Een groot deel van de kracht van de zanger om te projecteren, is de hoeveelheid boventonen die ingeschakeld zijn en hoe sterk ze resoneren. Een ontspannen keel laat daar meer van klinken, en maakt de stem luider.

-Country

Als het stereotype rockgeluid een overdreven, gekwelde schreeuw is, het stereotype swing geluid een zacht, vloeiend, mild, achter-de-tel aan geneurie, en de stereotype jazz sound een “cool, straight-tone” getoeter, dan is de stereotype country sound een “nasal twang” (neusklank). Deze beschrijvingen zijn in basis waar, omdat ze er deels diep ingeworteld zijn. Toch is het dwaas om te zeggen dat alle rockers schreeuwen, alle swingers neuriën, all jazzers toeteren, en alle kickers neuzelen. De sensatie van nasaliteit voel je vaak sterk in de ruimte achter de neus, of ogen, of ergens anders in het hoofd, maar de nasaliteit is afhankelijk van - of juist niet - de mate waarin de opening van de achter keelwand uitgestrekt is en van de positie van het weke gehemelte. De achter keelwand is dat deel van de keel dat afgesloten wordt bij het slikken. Je leert de mate van opening in te stellen door aan gapen te denken of aan lekker hijgen tijdens het uitvoeren van de solfège oefeningen. Het helpt je de keel overdreven open te houden geeft een hol, toeterende kleur, terwijl het timbre met een keelgat dat niet wijd genoeg is zal resulteren in een nasale kwaliteit. De ideale kleur voor de meeste zang is ergens daar tussen in. De nasaliteit van de country style is verbonden aan een ander aspect van die stijl: de uitspraak. Nasaliteit is een kenmerk van sommige regionale dialecten. Historisch gezien, zongen ongetrainde zangers zoals zij spraken: met een niet mis te verstaan “nasal twang”. Daarbij geloven sommige muziek geschiedschrijvers dat iets van de country’s nasaliteit zijn oorsprong vond in zangers die instrumenten probeerden te imiteren, zoals doedelzakken. Er zijn nog steeds zangers die zingen in een oude, traditionele stijl. Ze openen de mond nauwelijks, toeteren en schreeuwen de klinkers “in de neus”, zonder enig vibrato, en scheppen (“scoop into”) bijna in iedere toonhoogte. Ze klinken inderdaad als een doedelzak. Probeer die nasaliteit niet te imiteren als je het niet hebt, want je valt door de mand. En als je het wel kunt, probeer dan ook zonder te zingen, want dan ben je mogelijk te gebruiken in andere stijlen. Als je nasaliteit uit de sound wegwerkt, kun je expressiever zijn in iedere stijl.

- Swing

Croonen heeft een niet erg gecentreerde kwaliteit, zonder veel resonans met een stem “waar lucht omheen is” die de muziek een luie, ontspannen lading geeft. Wanneer de lippen de omtrek van de open mond vormen, is de sound warmer en niet erg scherp, omdat de hoge boventonen niet erg versterkt zijn. Wanneer je je bovenlip optrekt en de boventanden laat zien, vormt de omtrek van de mond, als in een lach hoge boventonen in de klank en is het resultaat meer helder. Vanuit een artistiek standpunt gezien is een breathy sound effectiever wanneer het contrasteert met zang vol resonans. De meest interessante swing zangers doen dat. Het is voor de aspirant swing zanger van groot belang om beide benaderingen volledig te ontwikkelen. Veel swing zangers passen de benadering toe van de open keel. (Als in de kreet: “Hoera! Ik rijd vandaag in een Fiat Panda!”). De sound die het voortbrengt is doorgaans rijk en warm. Ofschoon de “breathy, unfocused” techniek niet gehoord werd van zangeressen in het swing tijdperk, werd het gewoonlijk geassocieerd met zangers. Er heerste een tendens van vrouwen om een zeer voor in de mond geplaatste, heldere kwaliteit te laten horen, in het bijzonder voor up tempo's. De glimlach die de tanden de omtrek van de mond laat maken, gekoppeld aan een adequate opening van de mond en keel, is zeer geschikt voor het zingen van energieke, uptempo swing.

- Jazz

Het ontwikkelen van effectieve resonans is van vitaal belang voor de jazz zanger om dezelfde reden die gegeven is voor het ontwikkelen van de adem. De jazz zanger moet sounds in variaties van timbres kunnen maken. De mate van resonans die gebruikt wordt, kan de kleur van de stem veranderen. Een “breathy”, fluisterend timbre bijvoorbeeld, kan uiterst expressief zijn in een bepaalde jazz context. Dit geluid heeft erg weinig resonans en moet vakkundig door de amplifier versterkt worden. Het tegenovergestelde, een vol klinkende kwaliteit, wordt geproduceerd door een grote hoeveelheid resonans te gebruiken. Beide timbres en alle gradaties daartussen zijn nuttig in het zingen van jazz.

Voor jazz zangers, evenals voor zangers van alle andere muziekstijlen, moet de resonans zo zijn, dat het geluid draagt over een instrumentaal ensemble. Een operazanger kan boven het orkest uit zingen vanwege de resonans. Natuurlijk is de geluidstechniek in veel theaters erg veranderd. Tegenwoordig reizen ook operasterren met hun eigen geluidsinstallatie.

- Musical

Omdat alle bovenstaande zangstijlen toegepast worden in de musical, is het afhankelijk van de stijl waarin een zanger zingt wat er al gedaan wordt met resonans.

Opdracht

Toonvorming

Resonans

a Wat ervaarde je toen je de klassieke resonans voelde bij de oefening?

Kopresonans

Middenresonans.....

Borstresonans.....

b Wat ervaarde je toen je bij Lichte Muziek resonans voelde bij de oefening?

Rock.....

Country.....

Swing.....

Jazz.....

Musical.....

Registers

Als je achter een klavier zit, gitaar speelt, of alleen maar zit terwijl je zingt, moet je er altijd voor zorgen dat de rug lang en recht blijft. Dat kan wanneer je op de twee zitknobbels van het bekken zit, de schouders laat hangen en in de rug ademt. De armen bewegen vanuit het midden van de rug, onder en tussen de schouderbladen. De hals is lang en draagt het hoofd. Denk het schedeldak naar het plafond.

Klassieke registratie

De stem wordt verdeeld in kop-, midden- en borst register. Een register bestaat uit een aantal naast elkaar liggende tonen die dezelfde kleur en hetzelfde karakter hebben. Ieder register wordt beheerst door een andere spiergroep van de keel. De stem heeft resonans ruimtes die gemengd kunnen worden om het verschil tussen de registers kleiner te maken. Er dient gezegd te worden dat het wél of níet gebruiken van dit verschil stijl gebonden is.

- Zwaar register of borstregister:

De borststem of het zware register is het grote deel van de stemomvang dat we de echte stem noemen. De stembanden zijn dik en kunnen makkelijk werken. Als de stembanden elkaar raken, creëren ze samen een complexe geluidsgolf met extra boventonen. Het wordt borststem genoemd omdat de lucht in de luchtpijp stroomt, resoneert, en de gehele borst doet vibreren. Wanneer je correct zingt, zal de borstresonans overheersen en de illusie geven dat het geluid daar zijn oorsprong heeft.

- Kopstem of licht register

Er is een punt waar de dicht tegen elkaar liggende stemplooien niet meer kunnen rekken. Om hogere tonen te zingen, moeten ze dunner worden zodat ze verder gespannen kunnen worden. Hier ontstaat een nieuw register. Om dezelfde reden moeten snaren van een gitaar van verschillende dikte zijn. Zelfs al zou je de snaar van E klein octaaf kunnen opschroeven tot de E", zou er zoveel spanning op staan dat er niet erg veel van zou trillen. Om dit op te lossen, hebben alle snaren een verschillende dikte of massa terwijl ze even lang zijn.

- Falsetto of falset register

Dit register heeft een complete verandering in opzet. De stembanden blijven open en de vibratie ontstaat in de huid van het slijmvlies langs de randen van de stemplooien. Zo ontstaat een dun maar zeer flexibel geluid.

- Overgangen van de registers

De stem is flexibel. De keel en strottenhoofd zijn veranderlijk op talloze manieren. Dit betekent dat de registerovergangen in een stem niet een breuk hoeven te veroorzaken. Er is voldoende souplesse tussen het strottenhoofd en de keel om een constante verandering van positie voor beide toe te laten. De oplossing ligt in het nauwkeurig zijn in toonhoogte, volume en vloeiende

registerovergangen. Dit is vereist om de spieren van het strottenhoofd (waar onder de stembanden) en alle andere spieren die de stem betreffen door te kunnen geven wat ze moeten doen. Wanneer je de spieren van keel en buik bewust wilt beheersen, doe je de mogelijke reflexen van het strottenhoofd teniet. Het “weet” wanneer het van register kan veranderen, hoe luider te zingen en zuiver op toonhoogte te blijven. Het enige dat vereist is, is vrijheid. Je hoeft niet te denken om een reflex te laten gebeuren. Het bewust weten dat reflexen bestaan, is iets anders dan spieren proberen te bewegen die je niet kunt voelen, zoals hart en middenrif.

Wat je moet doen om een stembreuk te maken is harder te gaan zingen in hetzelfde register in plaats van over te gaan (“switch”) in een ander register. Souplesse wordt het probleem, omdat met de toename van het volume meer stress ontstaat. Alle registers kunnen dezelfde toon produceren door eenvoudig het volume aan te passen. Het is typisch te horen dat een zanger harder gaat zingen als hij hoger gaat zingen.

Hij laat dan de spieren die het volume maken en de spieren die de toonhoogte regelen werken. Iedere keer wanneer je veranderd (switchte) hoor je een break.

Beter is het om te zingen in een lichtere kopstem, en van daaruit volume te maken, dan zing je vanzelf hoger. Laat dan het strottenhoofd het volume bepalen doordat deze het middenrif beïnvloedt. Het houdt in dat je iedere toonhoogte zo luid zingt als je kunt en niet zo luid als je denkt te kunnen.

Lichte muziek

- Uitgebalanceerd gebruik maken van de registers.

Mannen mijden soms het lichte register (falsetto) omdat het vrouwelijk zou klinken. Evenzeer vermijden vrouwen het gebruik van het zware register vanwege de ruige mannelijke eigenschappen. Echter, wanneer zangers één van de registers ontkennen, gaan ze voorbij aan een machtig stuk gereedschap om stemmen te ontwikkelen. (Ethel Merman was een voorbeeld van een vrouw met een grote, diepe, warme low-belt voice). Dansers ontwikkelen ook niet slechts één kant van hun lichaam (bij voorkeur de rechterkant) want dan voelen ze zich uit balans. Een uitgebalanceerde registratie is gewenst waarin de twee registers van gelijke of bijna gelijke kracht zijn, met een levensvatbaar passaggio (een Italiaanse term voor “doorgangsweg”) daartussen. Het verschil in de twee klanken doet zich voor omdat een verschillende groep van spieren van het strottenhoofd ieder register besturen. Veel zangers hebben een probleem met register overgangen en laten een of twee stembreuken horen. Een breuk komt voor wanneer in stijgende passages, het zware register opgedreven wordt tot zijn grens en de stem “uit barst” of “breekt” in het lichte register.

Een andere breuk komt voor in dalende passages wanneer het lichte register abrupt verschuift in het zware register. Breuken zijn niet erg prettig voor een zanger noch in de fysieke, noch in artistieke zin. Een eerste verantwoordelijkheid van de zanger en zijn pedagoog is om aan een mix te werken van de twee registers. Een mix is een klank die beide, licht en zwaar in zich heeft. Wanneer deze mix is aangeleerd, verandert de gehate stembreuk in het meer vriendelijke, heilzame passaggio. Deze mix wordt door veel zangpedagogen een derde register genoemd, en heeft een variatie aan namen gekregen zoals middenstem en “mixed register”.

- Een primitief geluid

Dit geluid (“vocal fry”) wordt veroorzaakt doordat de stemplooien met te weinig energie tegen elkaar aan wrijven. De toonhoogte wordt bepaald door verandering in de ademstroom en de spieren van het strottenhoofd en de keel. De trilling is zo onregelmatig, dat men het geen zingen kan noemen.

- Het fluit register of flageolet.

Het is een grillige speling van de natuur, wanneer er tussen de stembanden zoveel lucht stroomt dat ze fluiten zoals je dat met je lippen kan doen. De toonhoogte wordt bepaald door de hoeveelheid lucht, en net als bij het primitieve laagste geluid klinkt het slechts als een accent. Als je stem moe en overwerkt is, zal hij “breken” of “uitbarsten” in fluittonen omdat de stembanden opgezet zijn.

- In rock.

Omgaan met de registers van de stem is één van de lastige problemen van de rockzangers. Rock vereist soms een “belted” sound waarvoor mannen zowel als vrouwen het lage register zo hoog opdrijven als maar enigszins mogelijk is. Mannen, afhankelijk van hun stemtype, gaan soms tot C” boven de midden C’. Vrouwen doen dat ook, of soms nog één of twee tonen hoger. De problemen die veroorzaakt worden door deze manier van “belten” zijn hetzelfde zowel voor mannen als vrouwen. Het overbelast de stemplooien. “Belten” op hoge tonen met een groot volume vereist enorme ademkracht die ten onrechte wordt gekoppeld aan grote spanning van keel, gezichtsspieren en spieren van schouders en torso. (Een groot volume betekent hier niet een grote longinhoud, maar veel geluid, de geluidssterkte. De ademkracht komt van de spieren van het middenrif). Lange tijd op zo’n starre wijze zingen kan ernstig stem letsel veroorzaken. Zeker, sommige vocalisten kunnen het jarenlang volhouden maar het merendeel van de menselijke stemmen is gewoon niet opgewassen tegen zo’n misbruik. Zangers die het wel blijven

doen kunnen een kleinere stemomvang krijgen, last van onzuiver zingen, onplezierige vocale kwaliteiten, stem knobbeltjes op de stembanden, en hebben waarschijnlijk korte, beperkte carrières.

De oplossing ligt in transpositie. Als pure borststem het timbre is dat je nodig hebt, aarzel dan niet naar een lagere toonsoort te transponeren zodat de omvang van het lied binnen de veilige grenzen van het zware register ligt. Mannen en vrouwen zingen tamelijk gezond wanneer ze het zware register niet hoger dan de E' of F' boven de centrale C' opvoeren. In de rock van tegenwoordig, is het heel gewoon om mannen in een bijna uitsluitend "unmixed", echt falset register te horen zingen. Zo lang als deze sound wordt geproduceerd met een ontspannen, niet starre stem, en niet wordt geforceerd tot aan te hoge dynamische niveaus, is het meestal niet schadelijk. De beperking is dat het normaal gesproken geen erg krachtig geluid geeft, dat goed en efficiënt versterkt moet worden. Natuurlijk wordt de bruikbare stemomvang beperkt als de zanger niet in staat is de stemomvang te gebruiken, te overbruggen tussen het falset en zware register. Geluidsversterking is standaard in rock concerten. Het is één van de kenmerken die tot het idioom van rock behoren. Men hoort gewoonweg geen akoestisch versterkte rock stemmen (rock vocals). Een ander deel van de werkelijkheid is dat de kwaliteit en vakmanschap van de geluidsversterking de noodzaak voor een zanger te "belten" en schreeuwen overbodig kan maken. De verstandige zanger zal uit de geluidsversterking zijn voordeel halen om vermoeidheid en kansen op letsel te reduceren. Er zullen waarschijnlijk altijd gevallen zijn waarin de zanger wordt overweldigd door de band. Misschien is in deze situatie een mix van een licht en zwaar register niet zo krachtig als een opgedreven borststem, maar het is verstandiger, om de veiliger mix te gebruiken en de geluidstechnicus te vragen om assistentie, dan roofbouw te plegen op de stem. Verder: extreem lange perioden van hoge geluidsniveaus kunnen onherroepelijk het gehoor beschadigen. Een zanger heeft oren nodig. Wanneer je geen controle over het geluidsniveau hebt, doe dan oordoppen in je oren. Anders kun je beslist oorpijn, beschadiging van het trommelvlies en een kortere carrière verwachten. Voor het lichte register van rockzangers geldt zeker dat het getraind moet worden, ook het lichte of falset register. Als regel geldt: "use it or lose it" voor alle registers. Bovendien zijn de technische zangles en repertoire les voor een zanger allebei nodig om de stem én persoonlijkheid te ontwikkelen.

- In country.

De meeste mannen "belten" nooit, (tussen aanhalingstekens omdat het exact zo geschreven wordt als het Nederlandse woord "belt" dat "vuilnisbelt" betekent) en zingen ook niet in een zuiver falsetregister (unmixed falsetto sound). De registratie van veel countryzangeres laat inderdaad

een bewonderenswaardige balans zien: een goed ontwikkelde kopstem boven, een ruime borststem beneden, en een naadloos passaggio dat beide registers mengt. Veel zangers hebben een stemomvang die te vergelijken is met die van operazangers. Zo'n grote stemomvang is fysiek slechts op te brengen wanneer een goed uitgebalanceerde registratie wordt aangewend. Veel country en/of western zangers van lang geleden, namen het jodelen op in hun act. Jodelen is een zangstijl met snelle wisselingen van het ene register naar het andere.

- In swing.

De zangers uit het swing tijdperk waren bijna altijd uitvoerende musici met een evenwichtige registratie. Het toepassen van het zuivere falsetto door mannenstemmen, komt niet of zelden voor in swing. Het extreme optrekken van het zware register, waardoor het vocale mechanisme ernstig belast wordt en het resultaat een schreeuwerig geluid ("belting" sound) is, vindt ook niet plaats in swing. De opera, concert en swing zanger hebben een overeenkomstige behoefte aan een naadloos geluid, dat stijgt en daalt zonder "gereedschap van de ene plaats naar de andere plaats te brengen". Om een echte, effectieve swing zanger te zijn, moet men serieus een levensvatbaar passaggio ontwikkelen.

-In jazz.

Jazz zangers hebben - over het algemeen gesproken - stemmen met een grote omvang. Een grote stem omvang is, voor een groot deel, te danken aan een evenwichtige registratie. Een zanger overbelast de stem wanneer hij het zware register te hoog optrekt. Hij werkt uit alle macht om adem te halen en zwoegt om het zware, schreeuwerige geluid op toon te houden. Buikspieren en spieren van de ribben kunnen dat werk niet aan. Spieren in de keel, schouders en onderkaak doen mee in het gevecht. Wanneer ze zich star en stijf samentrekken dankzij deze extra inspanning, helpen ze helemaal niet, maar maken het de zanger nog moeilijker. Een overbelaste stem kan niet voorbij een bepaald punt klimmen. Af en toe "belten" geeft (waarschijnlijk) geen risico, de "gelegenheds belter" loopt waarschijnlijk geen risico, hij doet zichzelf geen kwaad. Denk maar aan de trompettist die probeert om hoge Gs te spelen. Hij kan er verscheidene met relatief gemak laten horen, maar als hem gevraagd wordt om ze de hele avond te spelen, mislukken ze. Je doet te veel als je je instrument overwerkt en aanwijzingen daartoe zijn heesheid, een ruwe of schorre, niet heldere kwaliteit, keelpijn en problemen met het zingen van noten die normaal geen probleem geven.

Uit gewoonte "belten" heeft een ongelukkig neveneffect, de atrofie (het doen wegteren) van het zelden gebruikte lichte register. Het kwijnt weg. Als je een arm in het gips draagt omdat je hem gebroken hebt zijn de spieren van dat lichaamsdeel zwak vanaf het moment dat het gips er af is.

“use it or lose it” is hier weer een gezegde dat toegepast kan worden op het ongeoefende lichte register van de gewoonte-“belter”. Dit wil zeggen dat de stemomvang van de gewoonte-“belter” slechts de noten bevat die hij kan “belten”. Altén, bassen en baritons kunnen het bovenste deel van de stem drastisch beperken door dit te doen. Denk aan de conditie van de sopraan of tenor die “belt”. De sopraan heeft een erg kleine stemomvang beneden de midden C. Daar het zware register van een vrouwenstem zelden hoger kan klimmen dan de C”, heeft ze de beschikking over slechts één octaaf.

De tenor kent hetzelfde probleem. Doordat hij de lage noten niet kan zingen, vanwege zijn stem type, en “belten” de hoogste tonen beperkt, wordt zijn stemomvang ernstig beknot. De consequentie is, dat er erg weinig ruimte in jazz is voor de “belter” omdat de meeste vocale jazz arrangementen een grote, soepele stem omvang vereisen, en dat is iets dat de “belter” niet kan waarmaken. Vanwege de grote diversiteit van (toon)kleuren die in de jazz stijl vereist zijn, heeft de jazz zanger een groot vocabulaire van sounds nodig. Omdat hij slechts af en toe “belt”, beperkt de jazz zanger zijn mogelijkheden tot expressie nauwelijks. Niettemin geven jazz zangers er zich af en toe aan over omdat de “belt” toon doorgaans een gedreven geluid is dat tamelijk spannend en intensief kan zijn, en makkelijker gehoord wordt over achtergrondkoortjes. Zoals eerder gezegd, als je voelt dat uitsluitend “belten” je de kwaliteit zal geven die je verlangt, transponeer het stuk dan omwille van je stem, zodat de hoogste toon in the vocale lijn niet de eerste F (= F’) onder de tweede G lijn in de vioolsleutel overschrijdt. Als transponeren geen juiste oplossing is, denk er dan over na hoe je de vocale lijn kunt herschrijven. “Belt” alleen wanneer het absoluut moet, maar doe het voorzichtig en matig. Als je er naar streeft contemporary jazz te zingen - waarschijnlijk de meest veranderlijke en creatieve stijl die er is - moet je jezelf nooit beperken. Leer beide registers van de stem met gemak te gebruiken en verbindt ze met een effectief passaggio. Deze beheersing van je instrument is noodzakelijk als je een succesvol jazz zanger wilt zijn.

- In Musical.

Dit hangt samen met de adem. Daar is reeds gezegd dat, door op het middenrif te ademen, je in het lichte en zware register vrij zult kunnen zingen en de stem overgang van licht naar zwaar kunnen mengen, zonder dat er een “breuk” te horen is tussen kop- en borstregister. Registers worden in verschillende zangstijlen (styles) gebruikt omdat er types, karakters gevraagd worden (typecasting). De belangrijkste zangstijlen zijn: Legit, mezzo-soprano mix, soprano-mix, high, medium en low “belt”, falsetto, chest-voice en character songs in alle bovengenoemde stijlen.

Verder moet de zanger kunnen acteren en dansen. Een acteur moet kunnen zingen en dansen. Een danser moet kunnen zingen en acteren. Vaak moet men verschillende muziekinstrumenten kunnen bespelen. (Zoals in de Engelse rock-musical “Return from the forbidden planet”. Daar speelden vijf mensen van de cast allemaal om beurten trompet, trombone, saxofoon en slagwerk. Daarbij zongen ze, dansten en acteerden).

Opdracht

Registers

Klassieke registratie:

Watervaarde je toen je de oefening deed?

Zwaar register of borstregister.....
Kopstem of licht register.....
Falsetto of falset register.....
Overgangen van de registers.....

Lichte muziek:

Watervaarde je toen je de oefening deed?

Uitgebalanceerd gebruik maken van de registers.....
Een primitief geluid.....
Het fluitregister of flageolet.....

Toon Plaatsing

Het principe van de zangtechniek betreft altijd het middenregister, het grootste deel van de stem. Er klinkt een deel van de kop- en borstregister mee. Bij het spreken verandert de stand van het strottenhoofd, terwijl deze bij het zingen stabiel blijft. Zingen is “klank” maken, spreken is een “geluid, een geruis of gebrom” met toonhoogte verschillen. Naast de timing, de keuze van het juiste tijdstip van de “attack”, is niets zo belangrijk als de positie van het strottenhoofd.

Zuiver zingen

- Klassiek

Muziek kunnen lezen helpt je om een beeld te kunnen maken van een “pitch”, een toon. Veel oefenen maakt het gevoel van een toon bewust. Probeer het gevoel van de toonhoogte terug te vinden. Het perfecte treffen van de toon (“perfect pitch”) is intonatie. Dat is het vermogen van alle instrumenten om uiterst precieze aanpassingen te maken zodat de toonhoogte van iedereen perfect gelijk is. Mensen die zuiver zingen hebben een helder beeld van toonhoogte.

Je kunt niets aan het geluid veranderen omdat je de toon slechts kunt horen nadat deze klonk en het produceren al is gebeurd.

- Lichte muziek.

Maak je haaltjes naar de toon toe, of haaltjes er van af? Ben je een “slider” of een “fader”? Maak band opnames. Luister naar jezelf en kijk in de spiegel. Probeer vooral in rock niet een noot “te halen”, maar laat de toonhoogte komen. (Misschien zing je in een verkeerd register als je een “noot wilt halen”). Begin op het juiste spoor. Zing je te laag? Dan ben je misschien moe en uitgeput. Ga slapen. Is de tong gespannen? De buik ook? Ontspan kaak, nek en schouders door middel van ontspannings- en/of bewegingsoefeningen. Er bestaat ook de kans dat je je stem niet voldoende hebt opgewarmd, en dat je inspanningen gebruikt om het gebrek aan souplesse te compenseren. Dan zing je niet uit souplesse, maar uit kracht. Zing je te hoog? Dan zijn je buikspieren te gespannen. Zet een voet op een stoel, of ga lopen. Doe iets dat je lichaam in tweeën verdeelt. Zo kan het middenrif spanning loslaten en zich naar omlaag uitstrekken. Zwaai een been van voor naar achter, of ga zitten op een stoel of kruk. Bij een hoge noot kun je de knieën buigen, of gaan zitten op het exacte moment dat de noot komt. De actie van naar de stoel gaan, voorkomt dat je de toonhoogte in de weg “staat”. Je strottenhoofd hoeft niet te gaan zitten, en je billen hoeven niet te zingen.

- Musical

Omdat alle bovengenoemde zangstijlen voorkomen in musical hangt het van de muziekstijl af hoe er omgegaan wordt met de toonhoogte. Salsa bijvoorbeeld, is een stijl die zeer veel vrijheid geeft aan de intonatie. De intonatie van de toonhoogte kan een expressie zijn van een emotie die bij een bepaald karakter past. Dan maakt het niet uit of het vals klinkt. Een voorbeeld is “Sue me” uit “Guys and Dolls”.

De belangrijkste zangstijlen zijn: Legit, mezzo-soprano mix, soprano-mix, high, medium en low “belt”, falsetto, chest-voice en character songs in alle bovengenoemde stijlen.

Vibrato

- Klassiek

Er wordt gezegd dat het vibrato onbewust werkt. Omgekeerd, is het vibrato van de buik een bewust gecontroleerde techniek, die wel toegepast kan worden met slagen (pulses). Er wordt een combinatie van laryngaal vibrato en vibrato van het middenrif en buik en spieren naar de rug gebruikt. Vibrato is een gecontroleerde terugkerende trilling in golven op een toonhoogte. Het is een omstreden zaak of een zanger vibrato produceert omdat het een geluid is dat we hebben leren waarderen, of dat we vibrato mooi vinden omdat het schijnt dat het natuurlijk voorkomt in een vrije stem. Over het algemeen gelooft men dat blaas- en strijkinstrumenten vibrato hebben ontwikkeld om de menselijke stem te imiteren.

Er zijn 2 soorten vibrato. Vibrato van het strottenhoofd en vibrato van het middenrif en spieren van de buik en naar de rug.

Een laryngaal vibrato ontstaat spontaan, omdat het een bijproduct is van vrije, evenwichtige registratie en resonans. Het kan bijna niet “gedaan” worden. Er wordt gezegd dat het onbewust werkt. Het vibrato hangt nauw samen met de adembeheersing. De toepassing ervan is stijl gebonden. In lichte muziek werkt het vibrato als de klassieke ademtechniek, zoals boven beschreven is.

- Lichte muziek

In alle pop zangstijlen: rock, swing, country en jazz moet het vibrato gezien worden als een middel om een hoogtepunt te benadrukken of te onderstrepen en sommige woorden of frasen beter te laten uitkomen. Het ontbreken van vibrato creëert een contrast. Korte, niet geaccentueerde woorden in een frase worden gewoonlijk zonder vibrato gezongen omdat er geen tijd voor het vibrato is om zich te ontwikkelen, zoals in woorden als “the”, “to”, “if”, “but” en “or”. Componisten geven dit soort woorden weinig accenten of tijdsduur. Wat het al of niet gebruiken van vibrato bepaalt zijn vier dingen: duur, stress, contrast, en stijl.

Vibrato is een geweldig, krachtig expressief middel. In het boek P.O.P.S worden suggesties gegeven, die gebaseerd zijn op wat in ieder van de stijlen als juist erkend is. Deze oefeningen en technieken uit deze methode die samengesteld is door een arrangeur en een zangeres, zijn

belangrijk geworden doordat ze geaccepteerd en gebruikt worden door veel succesvolle pop artiesten. Dit boek staat in de literatuurlijst.

- Rock

Het vibrato van middenrif en buik zou gebruikt kunnen worden als het nodig is het vibrato te synchroniseren met dat van andere zangers, of als de emotionele eisen van een stuk vragen om een langzamer of sneller vibrato dan die van het natuurlijk voorkomend laryngaal vibrato van de zanger. In alle andere gevallen, zou de zanger het type vibrato moeten gebruiken waar hij de voorkeur aan geeft.

Door de grote invloed die jazz op rock heeft, gebruiken leadzangers in rock in sommige gevallen en voor speciale effecten de "straight", non-vibrato tonen van "cool" jazz. Zangers van achtergrondkoortjes zingen vaak met weinig of geen vibrato als ze meerstemmig op klinkers zingen. Dit rechte, "straight tone" effect staat vaak in contrast met het vibrato van middenrif, en buikspieren wanneer de emoties in de muziek het vragen. Een typisch aangehouden toon met vibrato in een rock stuk begint gewoonlijk met een straight tone, soms iets er onder, en wordt dan opgetrokken tot de juiste toonhoogte. Dit heet "scooping" en is een erg belangrijk onderdeel in de rock style. Pas er mee op, want het mag niet vals klinken. Kort nadat de scoop op de toon komt, begint het vibrato en neemt toe in intensiteit als de toon door blijft klinken. (Het liedje "I feel the earth move" van Carole King is een voorbeeld van een keurig, "cool" uitgeschreven stuk met alle scoops of voorstellen naar boven en beneden).

- Country

Vroeger zong men met een "in de toonhoogte geschept" (scooped) vibrato met de kiezen op elkaar. Tegenwoordig worden aangehouden tonen licht geschept, en een laryngaal vibrato begint kort nadat de scoop aankomt op de toon. Gedurende het swing tijdperk, namen country singers die de swing stijl overnamen ook de vibrato stijl over. Vibrato maakte het stemgeluid warmer. Nu horen we verschillende soorten, variërend van erg langzaam naar erg snel. De amplitude (hoe ver de slingerwijdte van de toon naar boven en beneden beweegt) heeft de tendens relatief nauw te zijn, en sommige zangers zingen zonder vibrato. Het verschil met de rock stijl is dat country zangers minder vaak abdominal vibrato gebruiken, en dat de duur aangehouden van lange tonen voordat het vibrato begint korter is dan in rock. Het vibrato van de country zanger lijkt op het vibrato van de legitieme (klassieke, opera-achtige) zanger in het opzicht dat ze beiden niet te snel of te langzaam zijn, noch te wijd. De legit zanger begint meestal

met vibrato als de toon aangeslagen (attacked) is. (Een voorbeeld is “Stand by your man” gezongen door Dolly Parton).

-Swing

Swing zangers geven de voorkeur aan een natuurlijk laryngaal vibrato. Het meer gedreven geluid van het abdominal vibrato dat vaak gebruikt wordt door rockzangeres komt zelden voor in swing, evenals “straight tone singing”. Swing vibrato klinkt mild en warm. Evenals in andere stijlen, wordt vibrato vaak gebruikt om belangrijke muzikale momenten te onderstrepen. In swing singing, is de formule een lange, langzame “scoop” in een toon die misschien iets langer aangehouden wordt dan in rock en country en heeft het vibrato een iets wijdere amplitude en is iets langzamer dan in andere stijlen. (Een voorbeeld is “Hello, young lovers” uit “The King and I” van R. Rodgers en O. Hammerstein, met swing feeling. Een ander voorbeeld zijn de “Curtain Calls” met tekst van de liedjes uit de musical “No strings” van Richard Rodgers).

- Jazz

Vibrato is een van de meest kenmerkende karakteristieken van de jazz zanger. Met andere woorden, de naam “jazz zanger” is waarschijnlijk net zo vaak gebaseerd op het gekozen materiaal als op basis van het vibrato. Het zijn de gepolijste tonen van de jazz artiest in een zuivere kunst, die samengaan met het contrast dat mogelijk is met:

- 1) Het straight tone tegenover wijd vibrato.
- 2) De verhouding van het langzame tegenover het snelle tempo.
- 3) De nauwe amplitude tegenover wijde amplitude.
- 4) Een onmiddellijk vibrato met attaque.

Het gebruik van vibrato in jazz valt onder drie categorieën:

1) Straight-tone singing. Het is mogelijk dat straight-tone singing een erfenis is van het ingehouden “cool”, het cerebrale aspect van jazz, maar het is waarschijnlijker dat het ontstaan is uit een imitatie van blaasinstrumenten. In jazz, zijn harmonieën bijna altijd erg gevorderd (“advanced”) en complex, en zijn accoorden moeilijk te stemmen. Als de luisteraar de accoorden met de boventonen wil horen, moeten de zangers de tonen neerzetten. Vibrato kan heldere harmonieën en een zuivere stemming verstoren omdat het de toon doet afwijken van de fundamentele toonhoogte.

2) Het intens vibrato. Een tamelijk dramatisch soort van vibrato waar een lange toon recht aangehouden wordt voor een tamelijk lang deel van zijn tijdsduur. Dan begint vaak, net voordat de toon losgelaten wordt, een vibrato van het middenrif en buikspieren, met een redelijk wijde amplitude en snelle frequentie.

3) "The cool" vibrato. Dit begint nadat een toon voor een deel van zijn tijdsduur strak aangehouden is, en is tamelijk langzaam en nauw in slingerwijdte.

4) Een onmiddellijk vibrato met attaque. Het Franse woord staat in het woordenboek Koene, het Engelse "Attack" niet, tegenover uitgesteld vibrato en een oneindig aantal van dynamische combinaties.

- Musical

Omdat alle bovengenoemde zangstijlen voorkomen in musical hangt het af van de muziekstijl hoe er omgegaan wordt met het vibrato.

Volume

-Klassiek.

Als zangers meer volume willen hebben, dan bedoelen ze meer resonans. Des te meer boventonen er aan de stem toegevoegd worden, des te groter het geluid wordt. Het geluid lijkt luider, en klinkt boven de instrumenten uit. Ontspannen keelspieren zijn glad en reflecteren als de muren van een gymnastiekzaal. Ik geef een vergelijking. De stemweg speelt de rol van een speakerkastje, en het strottenhoofd is de speaker. Op zichzelf klinkt een speaker dun en als papier, het projecteert het geluid nooit goed, hoeveel kracht je het ook geeft. Zet het in een houten kastje, en de combinatie komt tot leven. Het kastje moet gebouwd zijn in de juiste verhouding tot de speaker. Als het kastje geeft wat de speaker mist, werken de twee samen als één. Zonder het nut, voordeel van boventonen, moet het strottenhoofd erg hard werken. De samenwerking met de resonans staat het strottenhoofd toe het rustiger aan te doen, en die vrijheid geeft een grotere omvang en beheersing over de stem. Het strottenhoofd stelt de volume knop voor, en de stemweg heeft de controle over de toon. Dit is het deel van de neus- en keelholte tot aan de stembanden in het strottenhoofd.

Oefening 4 van de solfège oefeningen bestaat uit 5 stukjes waardoor je steeds kunt bij ademen doordat je de neus en mond openhoudt. Het middenrif vindt zijn diepste punt, waardoor je het gevoel krijgt dat de longinhoud groter wordt, het volume. Dit is de eerste serie oefeningen die je kunt doen. De rest van de les ontwikkelt de adem, en daarmee ook de klank en het geluid van de

stem. Door je te beperken tot de discipline van het ademen volgens de solfège oefeningen, beantwoord je aan de noodzaak om vrij te ademen. Er zijn klassieke regels nodig om vrij te zijn.

- Lichte muziek

Het volume hangt samen met adembeheersing, zoals beschreven.

- Musical.

Omdat alle bovengenoemde zangstijlen voorkomen in musical hangt het van de muziekstijl af hoe er omgegaan wordt met het volume.

Improviseren

Klassiek

-Coloraturen

In de vroege opera en liedkunst komen kleine versieringen zoals voorlagen en trillers voor. Met de bloei van de opera in het belcanto-tijdperk, werden de versieringen steeds kleurrijker. De coloraturen waren het hoogtepunt van het belcanto. Ze zijn het circus in de muziek.

Lichte muziek

De vocalist presenteert zijn stem als instrument in de scat solo (jazz) en wordless vocal. In de scat solo streeft men zeer muzikaal, naar verschillende kleuren, klanken, geluiden en ritmes. Het resultaat is zeer persoonlijk, omdat men vrij is in melodisch, ritmisch en tekstueel opzicht. Volgens het woordenboek Grote Koenen is de betekenis van het woord "scat": "een melodie, gezongen op betekenisloze lettergrepen". Het imiteren van slagwerk zou kunnen klinken als: "tsjoeba paaya tsjoe ba papa tsjokkela tsjenghaa ghaa tsjie kaa doe frrroe roe kflang ghe frrrenga kong. Een bas kan klinken als: pba dbom pa bauwwwwoe doeng doenghoeng doimmm; een gitaar als: bobodobodobo djengelengeling babadaba lala bobbela dobbelobbe. Een wordless vocal is een uitvoering van een stuk uit de lichte muziek (jazz of swing) als een vocalise op klinkers.

Weet dat er een verschil is tussen zingen (“singing als zanger”) en uitspreken (“vocalizing als een instrument”).

Opdracht

Toonplaatsing.

Watervaarde je toen je de oefening deed?

a Zuiver zingen in

Klassiek.....

Lichte muziek.....

Musical.....

Watervaarde je en voelde je toen je de oefening deed?

b Geen vibrato.....

Wel vibrato.....

c Geen volume.....

Wel volume.....

5 Improviseren

Watervaarde je en voelde je toen je de oefening deed?

a Klassiek.....

b Lichte

muziek.....

	BELANGRIJK
	<h2>Dictie en articulatie</h2>

Articulatie is het nauwkeurig uitspreken van zowel klinkers als medeklinkers. De klinkers moeten groot en ruim klinken. Bij de stemloze medeklinkers worden lippen en tong actief gemaakt; bij de medeklinkers met stem ook het middenrif en de buik. Een voorbeeld is “Jazzballet”; geen “Tjs - plet” of: “Jazz - dance”, en niet “Tjs - ngs”.

Klinkers

Beweeg de klinkers met een ontspannen onderkaak, alsof je ze kauwt. De stam- of oervokalen zijn de AA, IE en de OE. Ze heten zo omdat wanneer je door beweegt tijdens het zingen, de klank eindigt in een gesloten keel of mond: AAHHH, IEJJ, OEWW. Ga vanuit de scharnieren van de onderkaak in een vloeiende beweging van één klinker over in de andere. In de solfège oefeningen laat ik de OE weg omdat je daardoor te gemakkelijk je keel dichtknijpt. De OE zing je pas wanneer je accenten kunt geven en ritme kunt gebruiken. De resonans van de klinkers en medeklinkers projecteren de

emotie. Daar zijn de articulatie oefeningen voor. De Nederlandse tweeklanken zijn: AI, EI, UI, EU, OI, OU (als in “bouw”), EEU (als in “eeuw”), en IEU (als in “nieuw”). De J is een half-vocaal.

Medeklinkers

De medeklinkers zijn de steunpunten in onze uitspraak. Bij het inademen ontstaat de ruimte voor de klinker en bij het uitademen worden de medeklinkers gevormd door de mond, lippen en tong. De tongpunt consonanten zijn: T, D, L, R, N, Z en S. Lippen Consonanten zijn: P, B en M. Tandlippen consonanten zijn: F, V en W. De door de tongrug en gehemelte gevormde zijn de K en de G. Bij de H gaat de adem hoorbaar door de mond, en langs de tong en gehemelte.

De T, L, R en N.

Plaats de punt van de tong tegen de wortels van de boventanden. De D is de zachte afleiding van de T. Als sluiser klinkt de D als T. Bij een correcte L mag alleen de tongpunt de voortanden raken. De zijranden van de tong mogen de kiezen niet raken. Tongpunt, neusholte, neus-keelholte en keelholte worden opgehouden met een hoog gehouden week gehemelte bij de N.

D S en de Z.

De boven- en ondertanden sluiten bijna helemaal op elkaar, terwijl de lippen zich in de breedte rekken. De lucht die tussen tongpunt en tandwortel ontsnapt veroorzaakt een zacht sissen. Stemloos. De Z is zoals de S, maar de Z is stemhebbend.

De P, B en M.

De P heeft van alle consonanten de meest stevige druk van het midden van de lippen. De B is de zachte afleiding van de P. De beide lippen worden met gelijkmatige druk over de hele breedte gespannen. Bij de M worden lippen, neusholte, neus-keelholte, keelholte en mondholte gebruikt.

De F, V en W.

Zet de bovenste snijtanden op de onderlip en laat weinig lucht door bij de F. Dit geldt ook voor de V, maar dan druk je de bovenste snijtanden iets tegen de onderlip. De W wordt gevormd door de onderlip stevig tegen de boventanden te houden. Ze helpen de reflex van het middenrif bewust te gebruiken.

Slotklankconsonanten.

Verwaarloos ze niet, maar laat ze duidelijk en zonder duwen op de adem en strottenhoofd horen. Geld, halt, halm, melk, help, hals, hond, mens, gang, drank, woord, urn, erg, kerk, hars, orff, dorp, vermomd, Marz, Paërl.

K, G en NG.

De K wordt door tongrug en gehemelte gevormd. Deze ontstaat, wanneer het midden van de tongrug kort de grens van hard en zacht gehemelte raakt en zich daarna afzet.

De G is de zachte afleiding van de K. De door de G gevolgde klinker klinkt zachter en nauwelijks nog explosief. Bij de NG is de keel dicht.

-Bij de medeklinkers span je de lippen en de punt van de tong aan. Beweeg met veel energie voor een nauwkeurige uitspraak. Popocatepetl, Citlaltepētāl en de Iztaccihuatl zijn Vulkanen in Mexico. Mississippi River. Le lac Titicaca. Topolino is Mickey Mouse in het Italiaans. Paperino is

Donald Duck, Paperopoli is Duckstad, Zio Paperone is Oom Dagobert, Gustavo Fortunato is Guus Geluk, Nonna Papera is Oma Duck, Qui, Quo en Qua zijn Kwik, Kwek en Kwak. Pipo is Goofy, Minni is Minnie Mouse, Pluto is Pluto, Chip e Chop zijn Knabbel en Babbel, Lampje is Lampadina en Willie Wortel is Archimede of Pythagoras. Namen uit “De leeuwenkoning” van Walt Disney zijn aardige tongtwisters: Mufasa, Sarabi, Simba, Scar, Nala, Poemba, Timon en Sazoe. Span de buik naar binnen toe aan bij de medeklinkers; daar zit de kracht van het ritme in de muziek. De klinkers kun je groot laten klinken, als opera; de medeklinkers bepalen het ritme in de maat.

Talen

Talen verschillen in spreektechniek. Bij het bedenken van de volgorde van een programma is het belangrijk dat de taal met de meeste klinkers en medeklinkers die voor in de mond uitgesproken worden, zoals de A, O, E, P, T, L, D, B, M, en N het eerst gezongen wordt. Dan volgt de taal die meer de half - vocaal zoals de J in zich heeft, en medeklinkers die meer achter in de mond klinken, zoals de G, K en NG. Zo kies je eerst voor Italiaans, dan Duits, Engels en Frans en Nederlands. Ook is de volgorde van de zangstijl van belang. Eerst kies je voor klassiek, daarna, “legit”, dan “mixed - voice” (met iets meer lucht), daarna “character songs” en tenslotte “belt - voice” (spreek zingen).

Hieronder geef ik de belangrijkste voorbeelden in de zangkunst.

Italiaans.

Deze taal heeft zeer veel vocaal samenstellingen, twee, drie tot vier klinkers gaan zonder afsluiting in elkaar over. (Ciao Accademia). Door de temperamentvolle uitspraak is er een zeer snel bewegen van de tong mogelijk van medeklinker naar klinker. Een bijna overspannen van de mondholte, waardoor de neusholte als indirecte resonans ruimte mee klinkt. Klankschoonheid is het allerbelangrijkste, waardoor de betekenis van de tekst in het gedrang kan komen.

Duits.

De Duitse zang is overwegend een consonant en halfvocaal kunst. Door het naar voren brengen van de medeklinkers is er een hoge tongstand en geen snelle wisseling van medeklinkers naar klinkers, waardoor voordracht en dynamiek zeer goed mogelijk is. Dit kan ten koste gaan van de klankschoonheid.

Frans.

De neusholte wordt als directe resonans ruimte gebruikt. Het nasaal spreken zorgt voor een slap week gehemelte waardoor de klinkers makkelijk in elkaar overgaan zodat lyrische en dramatische uitdrukking goed mogelijk is.

Engels.

De taal wordt voor een deel achter in de keel gesproken met een ontspannen onderkaak.

Amerikaans.

De mond wordt hier vrij breed gehouden, waardoor de neiging bestaat de onderkaak naar voren te brengen.

Nederlands.

De taal wordt voor een groot deel achterin de mond uitgesproken.

Amerikaans.

De mond wordt hier breed gehouden, waardoor de onderkaak rond bewegen kan.

Nederlands.

De taal wordt voor een groot deel achterin de mond uitgesproken.

D Articulatie

Opdracht

Dictie en articulatie

Watervaarde je en voelde je toen je de oefening deed?

a Verstaanbaar.....

b Onverstaanbaar.....

1 Wat zijn klinkers?.....

2 Wat zijn medeklinkers?.....

3 Wat zijn slotklankconsonanten?.....

4 Is de spreektechniek bij Italiaans, Duits, Engels, Amerikaans, Frans en Nederlands hetzelfde?.....

.....

Uitspraak oefeningen

Als zanger zul je moeten kunnen spreken. De volgende oefeningen zijn van William Maloney. Hij is spraak leraar aan de American Academy of Dramatic Arts.

Gebruik de stem met open mond: OE OO AA EE IE. Kijk naar rechts met een rechte, lange hals. Laat de spieren van de hals los en rol het hoofd voorlangs (met de kin in de richting van het borstbeen) naar links. Maak de hals lang en kijk naar links Dit is een "head swing".

Doe het nog eens met een crescendo zoals aangegeven met een onderstreepte klinker OEOE OOOO AAAA EEEE IEIE. Maak een crescendo door de buik in te trekken (de buikspieren als het ware tegen de wervelkolom drukken) en de kaak los te laten.

Ook op Voe-oe-oe-oe, Mamamama, Zazazaza, Vavavava. Swing met het hoofd, de tors en de armen OE OO AA EE IE een halve swing, en bij AA een hele swing.

"Speaking is an "Ah!" with your lips, tongue and mouth flapping around in front of it with pitch variations".

Spreken is een geluid met toonhoogte verschillen en het bewegen van de tong en mond naar buiten (niet binnensmonds).

Als je geluid maakt, sluiten de stembanden door te luisteren. "Get the vocal cords tight by "listen" them tight".

Resonating. Resonans: Als je de hals en maagstreek ontspant, relaxed, dan klinkt de stem door in het hoofd, "rings". Volume verkrijgt je wanneer je het diafragma naar beneden "duwt", door de longinhoud te vergroten. Een actieve houding geeft ruimte aan de longen, buikorganen en bewegingsvrijheid aan het middenrif. William Maloney pakte de hand van een student. Hij duwde de arm omhoog wanneer de student geen weerstand gaf. De arm stelt de adem voor. Het middenrif is laag en breed als het weerstand geeft aan de adem. "Lippower", lipspanning vraagt om weerstand. De weerstand is de ademsteun. Het gevolg is dat de buikspieren lang worden en naar voren, naar buiten gaan en niet zoals bij het uitademen (dansen) naar binnen alsof ze tegen de wervelkolom duwen.

Eutonie: is het evenwicht tussen te veel en te weinig spierspanning. Het gaat om de juiste spanning.

Tempo: spreek de tekst snel en langzaam.

Melodie: Faaaaa van hoog naar laag en laag naar hoog, hoog laag hoog. Laag hoog laag. "Wiggle besides vocal chords".

Doe de volgende oefening met de tekst van een krantenartikel. Lees de zinnen van hoog naar laag, en van laag naar hoog. Zorg dat de stem niet eentonig wordt. Spreek melodieus. (In de musical "Evita" komt een scène voor waar Perron de massa toespreekt. Hij spreekt zingt het recitatief, waardoor hij aan de zijkant van het toneel een enorme plein suggereert). Het gebruiken van de kopstem is veilig.

Ritme: snel en langzaam. Denk vooruit. Maak de lettergrepen heel lang of zeer kort. Dynamiek: hard en zacht. Lees de tekst fluisterend, en met luide stem.

Timing is de persoonlijke uitvoering van het ritme; de dosering van de gesproken woorden binnen de tijdseenheid. Neem de adempauzes bij de komma's en de punten van de zin, en bij woorden die benadrukt moeten worden.

Eutonie is de juiste spierspanning in de stem om te spreken. Let op de slotklank consonanten; verwaarloos ze niet. Bij het articuleren beïnvloeden de hartslag en het ademritme elkaar. Stel je voor dat je een trap oploopt. Je staat stil om de voeten te vegen, dan zijn de spieren ontspannen. Loop vier treden van de trap op en adem uit. Pfffffft, er is een automatische inademing. vier treden uitademen, twee treden inademen enz. Het aanzetstuk is het gebied van de stembanden tot en met de lippen: de keel- neus- en mondholte. De grootte en vorm veranderen door het bewegen van het strottenhoofd, het zachte gehemelte (die de neusholte kan afsluiten) tong, onderkaak en lippen. Gebruik de punt van de tong. Breng de tong naar voren. Een acteur maakt fouten door een verkeerde melodie te gebruiken in zijn tekst. Iedere taal heeft zijn eigen melodie. Het Amerikaans is lager dan het Duits. Voor het spreken van een commercial wordt het volgende

voor tv commercials. “Po po da da tien keer. Ma me mi mo moe - da - pa - ga la la la”. “Wishi willies, washes wallies waltz”. “Bettie batter bought a bit of better butter, but the bit butter that Bettie Batter bought, was a bit bitter for the better butter”. “Chopping the shock from some chestnuts. (De schil van enkele kastanjes afhakken, kloven). “Did Chuck chop the shocks faster than Chuck chucks the chestnuts, or did Chuck chuck the chestnuts faster than Chuck chops the shocks?”(Klooft Chuck de hulzen van de kastanjes sneller dan dat hij ze uit de boom gooit, of werpt hij ze sneller uit de boom dan dat hij ze klooft? “Chopping the shocks from some chestnuts”.

Schreeuwen

Als je een rockzanger bent, zul je gaan schreeuwen. Het is een deel van de muziek. Ik vergelijk schreeuwen vaak met het vallen in een sport waarbij je met anderen in aanraking komt, zoals voetbal. Als je lichaam sterk, gezond en flexibel is, is er een kleine kans op letsel. Wanneer je jezelf in een gespannen toestand houdt, zal je lichaam de botsing in zich opnemen in plaats van de schok weerkaatsen. Zelf ben ik eens tegen een paaltje op het fietspad bij het Amstelstation gebotst. Er fietsten vijf kleine kinderen, laag bij de grond, op kleine fietsjes met wapperende rokjes en jasjes en slingerende wielen. Ik fietste vlak achter ze en keek naar ze. Ze gingen als groepje tussen drie paaltjes door die diagonaal (dus met een respectievelijk kleine afstand van elkaar) op het fietspad staan. Ik zag het gevaar van de kinderen en niets anders. Toen mijn voorwiel loodrecht op het paaltje stond voelde ik een schok, rolde mezelf op als in een reflex (maakte een contraction met mijn buikspieren) gleed rechts langs mijn fiets op het fietspad, rolde over rechts over mijn rug, strekte daarna mijn armen en benen lang uit en eindigde rechtop in een 2e positie. De kracht van mijn buik-, bilspieren en rug had de klap opgevangen die ik anders met mijn hoofd had gemaakt. Daarom had ik slechts een blauw oog, en geen hersenschudding. Ik heb het aan mijn stugge bouw en sterke botstructuur (door het welvaarts eten) en danstraining van twintig jaar te danken dat er niets vervelends is gebeurd. Rock zangers kunnen de fysieke eisen van hun muziek niet negeren en kunnen geen blijvende schade doorstaan. Als je schreeuwt, laat dan je lichaam los, vooral je hals. Span de tong en wanden van de keel om een vervormd geluid te maken, in plaats van het strottenhoofd hoog en stijf te houden terwijl er lucht doorheen geduwd wordt. De keel spannen met een lage strottenhoofd is als gitaar spelen door een effecten box, het signaal wordt veranderd ná de geluidsbron. Het overbelasten van de stemplooien omwille van een schurend geluid beperkt de stem. Aarzel niet, wees overtuigend, dan verstel je het strottenhoofd niet. Het meeste van de schade die door schreeuwen aangericht is, wordt

veroorzaakt door de eigen weerstand die je biedt. Als er ook maar de minste aarzeling is over wat je doet, worden de spieren star en stijf en verlangen meer kracht dan nodig is. Als je die kracht niet in je hebt, doe dan niet alsof, “don’t fake it”. Het richt niet alleen maar meer schade aan, maar er is geen enkel publiek dat er in gelooft. Wanneer je niet kúnt schreeuwen, kies dan een eenvoudig rock stuk en zing het met een niet al te grote rock stem op een moment in de voorstelling tussen twee liedjes in een andere muziekstijl. Daarmee geef je dan zo’n duidelijk contrast, verschil, dat het rocknummer als zodanig overkomt. Alles is immers relatief en hangt samen met de context.

Opnemen en weerkaatsen.

De spieren van de wanden van de keel veranderen van structuur als ze spannen en ontspannen. Een starre, stijve spier is ruw en absorbeert, terwijl een ontspannen spier een glad oppervlak geeft en geluid reflecteert. Het is wijs om dit te bedenken als je hard “pusht” om luider of hoger te zingen. Hoe meer je inspant, des te meer geluid wordt opgenomen. Een groot deel van de kracht van ’s zangers projectie is de hoeveelheid hogere tonen die met de grondtoon meeklinken en de mate waarin ze resoneren. Een ontspannen keel laat meer met die boventonen gebeuren, en maakt de stem op die manier luider.

Warm down

Blijf zingen tot na de voorstelling om de stem tot normale rust terug te brengen. Doe oefeningen of kies geschikt repertoire en verminder langzaam de intensiteit. Dit hoeft niet langer te duren dan een paar minuten. Als je gaat slapen nadat je hard gezongen hebt, maakt het slijmvlies dat het strottenhoofd bekleedt en je stem buitengewoon laag en rasperig maken. Dit te willen schoonmaken door te grommen, zal de zwelling alleen maar verergeren. Zelfs al wil je geen zuivere en gezonde stem, is het van vitaal belang dat het strottenhoofd in goede conditie is gedurende de uren dat je niet zingt. Gorgelen met zout water is het beste om de stem tot rust te laten komen. Soms heeft de conditie van je stem niets te maken met de manier waarop je zingt, maar met je gedrag op het feestje na afloop van de voorstelling.

Opdracht

Uitspraak oefeningen

Uitspraak oefeningen.

Watervaarde je en voelde je toen je de oefeningen van William Maloney deed?.....

.....
Wat is het verschil tussen grunt, growl en schreeuwen?.....

.....
6 Wat is "Warm down"?.....

Microfoontechniek

Klank en geluid

Het scheiden van klank en geluid impliceert niet dat klank goed is en geluid fout. Als de geluidsgolf op de computer een gelijkmatig patroon heeft, noemt men dat een toon, een klank, als het patroon onregelmatig is, noemt men dat geluid, geruis of lawaai. Drums, cymbalen, vervormingen en rasperige stemmen bevatten allemaal geluid dat bij de tonen klinkt. Het aantal golven per seconden is de frequentie. Als er 440 golven per seconde zijn, wordt het trommelvlies 440 x bewogen en herkennen wij dit met onze hersenen als een toon A. Dolf van der Assem, een pianostemmer die in het Concertgebouw werkt vertelde mij dat hij ook eens de A als 444 hertz moest stemmen voor een studio opname. Het aantal golven per seconde (hertz) bepaalt de toonhoogte; de grootte van de golf bepaalt de intensiteit, of het volume van de klank en het geluid. Verdubbeling van de intensiteit betekent niet dat het geluid twee keer zo luid is. Ook, als een hoge en lage toonhoogte hetzelfde volume hebben, klinkt de hoge toon sterker. Het woord intensiteit betekent ook energie. Een zanger kan een toon heel zacht, met heel veel passie en klein

volume zingen, en we zullen zeggen dat het “erg intens” klinkt. De hoeveelheid klank en geluid drukken we uit in decibellen. Daarin spreken we van “hard” en “zacht”. Dit past de geluidstechnicus aan aan de ruimte en het publiek waarvoor je zingt. Waar het niet om gaat is de typische techniek die we zien van zangers die de microfoon verder van hun mond af houden als ze een hoge toon “belten”. Het volume groter maken om een hoge noot te ondersteunen is op die manier beperkt en het rustig op een vaste afstand houden van een microfoon maakt het veel prettiger om door te gaan met zingen. Veel rock zangers hebben nooit zonder microfoon gezongen; het is een permanent deel van hun lichaam geworden. Problemen ontstaan wanneer je de microfoon behandelt alsof het een mikpunt voor geluid zou zijn. Er is geen reden om je stem in de microfoon te drijven en als je dat wel doet verstoort het de inwendige balans van het zingen alleen maar. In plaats daarvan, stel je je voor dat het geluid van de stem je lichaam verlaat in iedere richting, wat eigenlijk ook echt is wat er gebeurt. Laat de microfoon het werk voor je doen. Het helpt je om je voor te stellen dat er een aparte microfoon direct achter je is, waar je de klank ook op projecteert. Je kunt je voordat je inademt een ademstroom voorstellen, die voor je bovenlip omhoog, langs de rug van je neus naar boven, over je schedeldak langs je rug (waarachter de microfoon zou zijn) naar je stuitje onder je darmen doorgaat over de bekkenbodem. Zo zul je geen lucht door het strottenhoofd duwen. De luchtdruk die betrokken is bij het zingen is noodzakelijkerwijs onder het strottenhoofd, maar wordt een probleem als de lucht te hard in de keel en uit de mond stroomt. Alle harde “popping” P’s en andere soorten explosies worden gereduceerd wanneer de druk waar nodig in bedwang gehouden is.

- Spraak Microfoon.

Dit is de microfoon die in bijna iedere zaal aanwezig is, maar waar je absoluut niet door kunt zingen omdat het een gerichte microfoon is die sommige tonen die de verstaanbaarheid ten goede komt uit een spreekstem versterkt en andere tonen verwaarloost. Sommige boventonen, midden en bastonen van een zangstem worden niet opgevangen waardoor de stem vervormt.

- Zangmicrofoon.

Kies een microfoon die jou stem van alle kanten opvangt en een geluidsinstallatie die je stem droog en eerlijk versterkt. De klinkers moeten helder klinken en de medeklinkers moeten duidelijk

zijn, wanneer de geluidsinstallatie hard en als deze zacht is afgesteld. Deze microfoon is een handig ding om een spiekbriefje op te plakken met de volgorde van het programma.

- Draadloze zangmicrofoon.

Dit is een microfoon om je vrij te bewegen tussen de mensen. Bovendien is een klein kastje op reis minder kwetsbaar in een koffer dan een snoer. Knijp niet in de microfoon. Met een beetje fantasie lijkt het alsof de stembanden op de contractie van de biceps en triceps reageren door samen te trekken, waardoor ze de vibraties van de stemplooiën beperken. De ironie is dat de meeste zangers de microfoon grijpen in een poging meer vocale kracht te verwerven. Als je die dode greep op de microfoon loslaat, zul je die weggegooid energie ergens voor kunnen gebruiken waar het broodnodig is. Wanneer je de microfoon altijd in dezelfde hand houdt, probeer dan eens te wisselen en merk hoe anders het zingen voelt.

Onthoud dat de kracht die voor zingen nodig is binnen in je zit.

- Zendmicrofoon.

Ideaal in het haar of op de kleding bevestigd, met een draad naar een klein kastje onder het kostuum, ter hoogte van de taille. Deze microfoon is de meest persoonlijke van alle microfoons en het minst kwetsbaar omdat deze niet op de grond zal vallen omdat iemand anders “hem” even mag gebruiken. Test alle microfoons uit de winkel.

Opdracht

Microfoontechniek

a Wat ervaar jij en wat voel jij in je stem bij het maken van klank en geluid door een microfoon?.....

.....

b Wat zijn de eigenschappen van verschillende microfoons?

Spreekmicrofoon

Zangmicrofoon.....

Draadloze zangmicrofoon.....

Zendmicrofoon.....

Tekst en tekstbehandeling

Interpretatie

Je kunt pas iets vertalen, wanneer je zelf begrijpt wat je zegt en niet (meer) emotioneel betrokken bent. Van Ann Burton heb ik geleerd dat het begrijpen van het gedicht van een liedje erg belangrijk is bij het maken van een jazz opvatting. Weet precies wat het begin, het midden en het eind van een stuk betekent. Doorzie de betekenis en de menselijkheid van de tekst. Ken de vorm: Intro, verse, refrain, bridge, verse, refrain en coda; ballads en uptempo's; liedvorm: A A B A enz. Ritme van de tekst is belangrijk. Het helpt je om de herhalingstekens en het coda teken te vinden en te weten welke noten je zingen moet omdat je weet welke tekst je moet lezen. Hieronder volgt een samenvatting van een zangles die Ann Burton aan mij gaf aan het Sweelinck Conservatorium te Amsterdam in de opleiding voor improviserend musicus.

De relatie zanger (es) en publiek:

Maak een begin en een eind van een liedje. Laat het verhaal door het publiek invullen. Hoe zou je willen dat een ander het zingt?

Identificeer je met je publiek. Waar gaat het liedje over?

Wat zijn de emoties van de woorden en de zinnen?

Hoe vind je dat de zanger(es) moet staan? Gezien met de ogen van het publiek? Neem afstand van je situatie.

Tekstbehandeling:

Lees de tekst hardop. Kies het accent of dialect. Bijvoorbeeld: Standard American, British English of Southeastern Manhattan.

Geef alle woorden gericht weer, zodat het verhaal er uit komt. Het verse mag vrij zijn; de rest is in het tempo.

Duidelijk articuleren zonder fraai te willen zingen. Een goede stem zingt vanzelf.

Geef iedere lettergreep zijn waarde. Je kunt zingend een verhaal vertellen.

Timing.

Gebruik de tijd om woorden te plaatsen, neem pauzes. Hoeveel pauzes zet je in een zin om de luisteraar de kans te geven om te verwerken wat hij hoort? Hoe lang zijn de pauzes? In hoeveel

pauzes zet je een zin om het verhaal te vertellen? Weet wat er staat. Zoek de emotie bij jezelf en integreer deze in de song. Dit is je persoonlijke opvatting. Versta de kunst van het weglaten, fraseren, moduleren (na de bridge bijvoorbeeld) en harmonie. Ken het accoordschema en maak een melodie binnen de melodie (scatten o.a. Scatten is het zingen van klankjes en geluiden alsof je een instrument nazingt).

Zorg voor een eigen stem kleur en stijl opvatting.

Neem groepjes woorden bij elkaar. Zo ontstaat de maat. Begin snel of langzaam. Welk woord is zo belangrijk dat het benadrukt wordt? Naar welk woord in de zin richten de andere woorden uit de zin zich?

Maak een vrije vertaling. Dit is letterlijk vertaald, zonder rijm en zó dat alle eigenaardige uitdrukkingen goed begrepen blijken te zijn.

Lees het als een gedicht. Woorden als “waste” en “taste” zijn kort en moeten kort klinken; een woord als “crying” is lang en moet lang klinken.

Spreek voor in de mond. Het is als “zingzeggen”.

Tekst interpreteren betekent emotioneel zingen.

Leg accoorden neer op de piano. Improviseer de melodie naar aanleiding van de belangrijkste woorden.

Leg de accenten goed neer en geef ze goed aan.

Noteer de gezongen noten die anders zijn dan de oorspronkelijke muziek.

Vertel het tempo en ritme aan de pianist. Nu moet je al het bovenstaande kunnen weergeven.

Kies een blues (slow of up - tempo), jazz waltz, swing-feel (dubbel tempo of medium tempo), latin-feel (bossa nova of strakke bossa nova, tango, rhumba) of 5/4 maat. Kies je muzikanten.

Zorg voor arrangementen en een repetitieruimte.

Hieronder volgt een samenvatting van een cursus Musical Theatre gegeven door Arabella Houngh Young aan de Herbert Berghoff Studios te New York in de zomer van 1986. De basis voor deze cursus is de zangles en de acteerles. Er is een pianist aanwezig.

Tekstverklaring

-Klassiek.

Er zijn talloze boeken geschreven over interpretatie van de liedkunst, opera en oratorium die bibliotheek of de muziekhandel te vinden zijn als je er naar vraagt. Lees het libretto van het toneelstuk. Probeer iets te vinden over het karakter van de schrijver en de componist.

- Lichte muziek.

Luister naar verschillende opnames van interpretaties van rock, country, swing, jazz of een andere stijl uit een musical, uitgevoerd door verschillende bands met verschillende zangers. Een dialect zoals je in country vindt, kun je omzetten naar een Nederlands dialect. Maak een Nederlandse vrije vertaling of een Engelse vervanging van de tekst, een monoloog. Maak er een bandopname van terwijl je spontaan praat, om de leukste vondsten te gebruiken in je vertaling. Dit betekent niet dat de tekst moet rijmen of zuiver Nederlands moet zijn, maar de tekst moet duidelijk voor je zijn.

Stel jezelf de volgende vragen:

Door wie wordt het gezongen, een man of een vrouw?

Wat is de relatie van de zanger(es) ten opzichte van de hoofdpersoon uit het liedje?

Wat is zijn of haar leeftijd? Geef een maximum en minimum leeftijd.

Waar speelt het zich af? In een stad of dorp bijvoorbeeld.

Wat voor soort onderwijs heeft iemand genoten en wat voor opvoeding gehad?

Wat is de bedoeling van het verhaal. Waar gaat het over?

Wie of wat verhindert je het doel te bereiken? Welke belemmeringen zijn er om te overwinnen?

Welke handelingen worden verricht wanneer je eenmaal besloten hebt je doel te bereiken: hoe gaat het karakter uit het liedje de problemen te lijf? Deel de tekst op in kleine stukjes en leer het regel voor regel.

Ken de oorspronkelijke tekst uit het hoofd.

Luister naar de timing van de tekst de jazz opvatting, de scat solo's en de swing feel van zangers.

Bij het verzinnen van je eigen scat solo's en swing improvisaties maak je een bandopname. Zo kun je goede lijnen en klanken terugvinden, de beste bewaren en gebruiken. Bepaal dan (net als bij de interpretatie van de tekst) de toonsoort, het tempo, de melodie, de maat en het ritme. Gebruik de beste van je eigen improvisaties van de tape. In musical hangt het van de muziekstijl af hoe er de

tekst behandeld wordt. Spreek zing het liedje vrij volgens jouw opvatting van timing, maar adem altijd aan het eind van een geschreven regel, bij de punten en komma's. De kleine hersenen "onthouden" de bewegingen, waardoor het lijkt alsof wij een "spiergeheugen" hebben dat je trainen kunt. Spreek de tekst zo snel en duidelijk mogelijk. "Rap it up" en gebruik je lichaam helemaal, laat je gaan, klap de maat met handen of stamp met je voeten (tap-dance is goed voor het ontwikkelen van gevoel voor ritme. Het is de eerste audio-jazz, de eerste vorm van jazz dance). Daardoor kan het gebeuren dat wanneer je de tekst niet weet, je door beweegt en je jezelf de juiste woorden hoort zingen, tot je hoofd er weer bij is na een "black-out".

Gedicht

Het metrum (versmaat) en ritme en de vorm van het gedicht geven je steun. Bijvoorbeeld: intro, verse, refrain, bridge, verse, refrain en coda. Of: verse, verse, refrain, verse. Bij scat solo's improviseer je terwijl je het opneemt op een tape. Zo kun je aardig maat (wisselingen) en ritmes terugvinden. Bepaal nu de melodie. De kortste, snelste noot bepaalt het tempo. De driekwartsmaat heeft de grootste swing. (In een rustige jazz waltz is het makkelijk goed op het middenrif te ademen. Het middenrif geeft de energie om te zingen). Zoek de juiste toonsoort door het stuk onder verschillende omstandigheden op verschillende uren van de dag en nacht spontaan te zingen. De toonsoort die je steeds onbewust kiest, is de juiste voor jou. Nu ga je het zingen. Lig op je rug en ontspan je lichaam. Doe ontspanningsoefeningen zoals het zwaar laten worden van je voeten, enkels, knieën, dijbenen, bekken, lendenen, rug, schouders, bovenarmen, ellebogen, onderarmen, polsen, handen, hals en hoofd.

Zing mee met de tape van de pianist of de orkestband. Als de stem nu doet wat je wilt heb je het goed voorbereid. Zing met een volume wat alle spieren ontspannen houdt. Als het moeilijk is, zing je het stuk een octaaf lager, kun je dat, dan switch je naar het hogere octaaf en houd dezelfde lichamelijke gevoelens. Daarna breng je er emotie in, direct gericht op de luisteraars. Zing het ook zo terwijl je zit of rechtop staat. Zing voor voor je publiek. Werk je product netjes af. Technische problemen mogen er niet meer zijn. Je hebt geleerd om te gaan met je beperkingen. Anders gezegd, je hebt de ruimte gevonden binnen je beperkingen. Vergeet de zangtechniek. Dan kun je "zijn" wat je doet. Het publiek moet genieten van wat er op het toneel gebeurt en er geen hartkloppingen van krijgen. Zing het liedje vis à vis. Breng een tape met begeleiding, een orkestband of pianist, of breng je eigen combo mee. Dan ontstaat er contact, een interactie met het

publiek, en kun je inspelen op bijzondere, persoonlijke dingen die gebeuren. Zo kwam iemand in Rotterdam plotseling met Amerikaanse tulpen met lichtjes tevoorschijn bij “Tulpen van Amsterdam”, of er is iemand jarig, waardoor je plotseling gevraagd wordt om achter de piano “Lang zal ze leven” te spelen. Geef de microfoon aan iemand uit het publiek die “Breng eens een zonnetje” meezingt en vraag het publiek om applaus. Ga bij de mensen op een stoel zitten bij het liedje “Is dit fantasie?” Breng een bandje met pianobegeleiding, een orkestband of een pianist mee, en zing het liedje voor je collega’s.

Opdracht

Tekstbehandeling

- 1 Wat is interpretatie?.....
- Wat is tekstbehandeling?.....
- Wat is een vrije vertaling?.....
- Wat is een tekstverklaring in de klassieke muziek?.....
- Wat is een tekstverklaring in de Lichte muziek?.....

Vertalen

Klassiek

Er zijn talloze vertalingen gemaakt van teksten uit muziekstijlen binnen de klassieke muziek. Ook is er dikwijls literatuur vertaald en op muziek gezet op een klassieke wijze. Onlangs, heeft de VPRO een uitzending gewijd aan een vertaling van de IJslandse Edda, door Marcel Otten, een man die Engels (en gotisch, oud frans, en middel Duits), Nederlands en theaterwetenschappen heeft gestudeerd en als bijvak filosofie en Oud-IJslands. Er was al een vertaling van prof. Jan de Vries en er waren onduidelijke Engelse en Duitse vertalingen. De vertaling werd uitgevoerd door het RO theater te Rotterdam. Er werd gezongen door zangers met begeleiding van een cello, en voordragen door de acteurs. Ik heb samen met Pieter Goemans een aantal liedjes vertaald uit

Engelse en Amerikaanse musicals. Bij oude Nederlandse liedjes is het gevaar groot dat het sterft van de verkleinwoordjes. Daar doe ik niet aan mee. In mijn vertalingen komt geen rijm voor dat niet rijmt, zoals André Hazes in zijn vertaling van “My way” voornaam meent te kunnen laten rijmen op eenzaam. Een ander voorbeeld van een tekst die ik niet zing is: “Hoe jij heette, dat ben ik vergeten”. Graag geef ik een voorbeeld van een gedicht dat volgens Pieter het mooiste is dat hij ooit vertaald heeft. Hier volgt het origineel (William Butler Yeats) en de vertaling van Pieter Goemans. Dit gedichtje staat in de inleiding van “A town like Alice” van Neville Shute.

How many loved your motions of glad grace,
And loved you with love false or true ...
But one has loved the pilgrim soul in you,
And loved the sorrow in your changing face.

Hoe velen waren door jouw blij lijf niet in staat
tot liefde's recht of onoprecht bewijs?
Maar één houdt van jouw ziel op pelgrimsreis,
en van de pijn in je veranderend gelaat.

Pieter werkt volgens klassieke regels die ik als volgt heb geprobeerd samen te vatten.

- Eigen werk.

Kies een eenvoudig liedje zonder gecompliceerde rijm.

Zoek in het woordenboek synoniemen voor één woord.

Zoek een Engelse tekst die bijvoorbeeld aansluit bij een krantenartikel zoals “Black and Blue” uit “Ain't Misbehavin' ”. Vertaal ieder woord.

Zoek synoniemen voor de synoniemen. Je vindt dan meerdere betekenissen in het Nederlands van één Engels woord.

Vertaal ook de spreekwoorden, gezegden, begrippen en woordcombinaties.

(de “zon staat” hoog aan de hemel = the “sun is” high in the sky). Nu begrijp je de tekst exact.

Soms kun je de klank van woorden gebruiken om de betekenis ervan weer te geven: “Girl” van John Lennon is door Harrie Geelen voor Frank Groothof vertaald: “Oh girl!” naar “Aaaah!”. Een klank kan een gevoelsuiting zijn waar voor een woord dat je “spreek zingt” de toonhoogte van de muziek gebruikt wordt. Door de liedjes te vertalen is er veel veranderd in het ritme, en soms ook iets in de oorspronkelijke melodie. Van daaruit kan er een scat solo ontstaan. Vaak zul je met

tekstregels, begrippen of coupletten moeten schuiven of zelfs zinnen niet vertalen, om in het Nederlands te zeggen wat er oorspronkelijk bedoeld wordt (“Luck be a Lady” uit *Guys en Dolls*). Engels kan zeer omslachtig zijn (Noël Coward: “A room with a view” - beginners). Zoek rijm met het achterwaartse woordenboek. Laat het af en toe even bezinken. Wanneer je ontspant, komen de woorden vanzelf. Gebruik je fantasie. Probeer een liedje voor een man zo te vertalen dat het ook door een vrouw gezongen kan worden, of andersom, (“Mr Cellophane” bijvoorbeeld). Of bewerk een solo tot een duet of een duet tot een solo. Schrijf iets voor één zelfde stem voor twee. Of voor twee naar één. Verander de “Ik” figuur, het enkelvoud in meervoud, en het liedje kan opnieuw gebruikt worden.

Kies een werktitel. Zoek een compromis tussen je eigen persoonlijke verhaal van je vertaling en de vorm en schrijfstijl (grammatica, rijm, versvoet, alliteraties = stafrijm = gelijkheid van aanvangsklanken: kind noch kraai, appel en ei, huis en hof). Maak er levende literatuur van. Het persoonlijke verhaal hoeft niet herkenbaar te blijven, maar het dient als uitgangspunt om het voor jezelf te ontwikkelen.

Gebruik de juiste leestekens. Begin iedere regel met een hoofdletter. Neem een adempauze bij de komma's en de punten. Adem altijd aan het eind van een geschreven regel. Let er op dat de klinkers en de medeklinkers allemaal werkelijk rijmen. Leg de klemtonen op de juiste lettergrepen. In de literatuurlijst staan de boeken die ik gebruik, maar je kunt natuurlijk ook beginnen met een Engels - Nederlands woordenboek. Nu komt de werkelijke vertaling. Kies een idee. Vertaal de laatste regel van het lied: de "punchline" of "pay off". Kies een rijmklank voor de laatste lettergrepen, de hoekstenen. Weet hoeveel regels voor het idee nodig zijn. Zie de binnenrijm van het oorspronkelijke lied en gebruik dat ook. Wees niet bang om een idee te verwerpen als je je niet kunt houden aan het oorspronkelijke rijmschema.

Lichte muziek

Het is mogelijk om de klanken van woorden te gebruiken om de betekenis van een (niet gezongen) tekst uit te drukken d.m.v. een wordless vocal.

In een scat solo wordt de stem gebruikt als instrument, en kan de zanger heel aardig laten horen hoe virtuoos hij is.

Een Franse tekst als “La valse a mille temps” is aardig om als afwisseling in een programma te laten horen hoe snel en virtuoos een tekst uitgesproken kan worden.

F Tekstbehandeling

Opdracht

Vertalen

a Heb je een vertaling gemaakt volgens de klassieke regels?.....

b Heb je een vertaling gemaakt volgens de regels van de Lichte muziek?.....

c Heb je eigen werk geschreven?.....

	EXAMENTIP
	HET EXAMEN

Beschrijving.

In deze cursus werk je naar een presentatie van gesproken tekst en gezongen tekst toe. Dat is jouw doel. Jij pakt je podium van begin tot eind. Jij pakt je publiek.

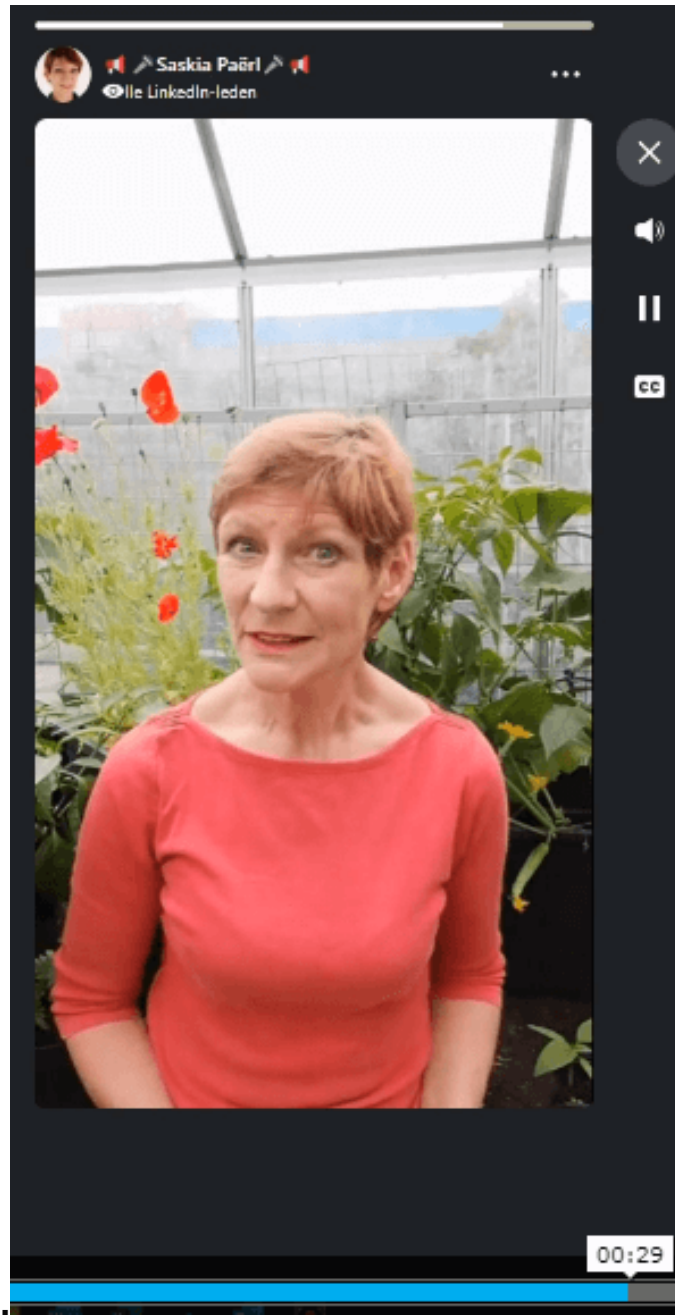
	DEFINITIE
	<p>Je maakt een video van 30 seconden waarin jij jezelf voorstelt door middel van een pitch. Wie je bent, wat je doet en waar je goed in bent. Maak een voorstel video met pitch.</p>

	VOORBEELD
	<p>Herschrijf deze pitch die ik je hier geef.</p> <p>Dit is een geschreven voorbeeld pitch van Saskia Paërl-Marz:</p> <p><i>Ik, Saskia Paërl-Marz help als zangpedagoge en spraak expert de gepassioneerde ondernemer binnen een week zichtbaar en hoorbaar te zijn.</i></p> <p><i>Met een 2 minuten programma om het stemtype te bepalen en jouw stem in vorm te houden.</i></p> <p><i>Ik help je verder van A naar B door je stem vorm te geven in de stijl die het beste bij jouw persoonlijkheid past.</i></p> <p><i>Zodat het publiek ademloos naar je kijkt en ademloos luistert naar de kracht van je stem.</i></p>

VOORBEELD

Klik op het plaatje om de link naar de video te openen

Jij kunt het examen doen. Vanuit de pitch maak je een voorstelling van 30 minuten.

Je vertaalt deze ideeën naar jouw persoonlijkheid.

Je bent geworden wie je bent.

Je groeit op in een leefomgeving en cultuur. Daar ontwikkel je een mindset, lichaamshouding en geluid van je stem. Sommige spieren en botten ontwikkel je en sommige niet. Omdat je die spieren en botten niet gebruikt, komt er gewicht op andere botten en gaan andere spieren harder werken. Die spieren en botten worden overbelast.

Een van de gevolgen is, dat je het voelt en je weet hoe je die overbelasting kunt vermijden.

Een ander gevolg is, dat je jezelf mooi vindt. Dat je voelt dat je een prettige uitstraling hebt en je vindt gewoon dat je er slim uitziet. Ontwikkeld.

Als een leuk mens. Je bent al leuk in simpele kleding en met jouw unieke, eigen, authentieke stem.

Je spreekt verstaanbaar, met intonatie en een fijn tempo voor de ander die je hoort.

Je kunt verbinding maken met de ander. Je zit niet meer in je eigen verhaal, in je hoofd, in je tekst. Je kunt schakelen en improviseren. Je kent het begin, midden en einde niet van jouw betoog.

Je ziet de toehoorder met je ogen en hebt je eigen ideeën en tekst scherp op je netvlies want je kent het goed.

Je hebt uitstraling. Je straalt en bent in verbinding met de toehoorder. Je voelt en je weet wat je aanricht bij je publiek. Je weet precies wat je met ze doet en wat je emotioneel met ze doet.

Je kunt snel schakelen, improviseren. Je kunt snel stappen overslaan als je het overzicht van je verhaal even niet meer hebt. Je kunt altijd terugkomen bij de tekst op de plek waar je de originele, oorspronkelijke tekst van je verhaal van kwijt was.

VOORBEELD

Je kunt goed schakelen en improviseren omdat je de materie beheerst:
Met kinderen speel ik mijn poppenspel "*De gestolen feestneus*". Klik op het plaatje om de link naar de video te openen

De clou van het verhaal wordt als eerste verteld: "Jan Klaassen geeft de boef een klap en de Agent stopt Peukie Boef in de gevangenis en geeft

Kapitein Saskia haar Gestolen Feestneus terug"

Einde verhaal...

Dan vraag ik, als docent Saskia: 'Hoe is dat allemaal gegaan?' en zo spelen we het poppenspel LIVE binnen de afgesproken tijd en op de manier waarop het hoort. Nema Problema, geen probleem!

Je voelt je fantastisch want je maakt een transformatie door.

Mensen herkennen je niet omdat je stem anders klinkt en omdat je houding anders en beter is geworden.

Je gaat alle spieren gebruiken . je vindt je authentieke stem. Dat betekent een uiterlijke transformatie. Mensen zullen zeggen: 'Wat ben jij veranderd. Ik herken je bijna niet.

Je zult verstaanbaar zijn. Je kent de woorden. Je gaat de teksten onthouden en hoeft niet met steekwoorden te werken.

Je gaat ook niet alles hardop voorlezen omdat je het overzicht hebt over de tekst.

Het nieuwe uiterlijk is een houding waar je rechtop staat en een meer heldere, duidelijke stem, maar ook dit.

Je bent muzikaler.

Je zet punten en komma's neer.

Je maakt korte zinnen.

Je spreekt en schrijft dezelfde taal.

Je gaat niet te snel.

Je stottert niet.

Je gebruikt geen stopwoorden (fillers) zoals: 'zeg maar' en 'eh...' of 'nou...'

Je houdt het ritme aan en het tempo van de luisteraar.

Je gaat niet 'voor de muziek uit'. Ook niet als je spreekt. Dan blijf je bij 1 ademhaling in 4 hartslagen. Dat is muzikaal. Ook al klinkt er geen muziek.

Immers, een spreekstem heeft net als een zangstem verschillende tonen. Intonatie . Het heet ook Toon Plaatsing.

Uiteindelijk ga je, als je dit allemaal kunt, ook beter schrijven in spreektaal.

Je gaat beter spreken in schrijftaal.

Je gaat positiever denken.

Jij bent duidelijk. Jij bent helder.

Je bedrijf is zo groot als jij bent.

Vergroot je stem en vergroot je bedrijf.

Vergroot je bedrijf en vergroot je wereld.

Zangpresentatie

Dit omvat alles wat een muzikant moet weten om alléén muziek uit te voeren en/of te werken in een groep. Weet wat je kunt; beheers de zangtechniek, en kies repertoire dat bij je persoonlijkheid past. Zing alles uit het hoofd.

Luister

Luister naar je docent, je leerlingen, de leden van de band , andere collega's en je publiek. Cijfer jezelf weg. Draag praktische kleding, draag lang haar weg uit het gezicht en zet het vast. Zie er wakker uit. Pas op je woorden. Het is jammer dat, wanneer mensen je manier van praten denken te kennen door middel van een chique curriculum vitae, ze plotseling geconfronteerd worden met een grof dialect of plat accent. Weet je niet precies hoe je iets onder woorden moet brengen, praat er dan voorzichtig over en stel vragen.

Zing

Een duidelijke steminzet is vocaal en muzikaal héél belangrijk. Wees zeker van je zangtechniek en presenteer je overtuigend. Persoonlijke inzet is sociaal heel belangrijk. Wees niet met jezelf bezig, maar kijk, luister en volg je collega's. Ik vergelijk zingen met auto rijden: een mens rijdt niet in een auto, maar mèt een auto

Spreek

Wees alert, pas op wat je zegt en hoe je iets zegt. Zangers willen zich zo dolgraag uitdrukken, dat ze snel te veel praten. Pas op dat je geen monoloog houdt tegen iemand maar een dialoog met iemand, een gesprek, communicatie. Luister goed.

Je kiest de muziek die je het meeste raakt en beschrijft dat in "Mijn Mooiste Noot".

Het kan een gezongen liedje zijn of een stuk gesproken proza of poëzie.

Maar ook een instrumentaal stuk muziek.

Het onderstreept, jouw persoonlijkheid. Je laat iets zien waarvan luisteraars en kijkers voelen dat jij het bent.

Mijn voorbeeld voor mijzelf, is *Joyspring* van mijn zusje Astrid Parijs-Marz.

Doordat je mij gedurende een studiejaar in 26 liedjes en 26 teksten hebt laten zien welke routines, combinaties en stukken je hebt gemaakt, heb jij een repertoire van waaruit jouw presentatie gaat ontstaan.

Dan laat je uit die presentatie alles weg wat niets toevoegt. Te veel woorden te veel noten en te veel beweging schrap je.

Daar bestaat het examen uit.

Je krijgt een voldoende als de presentatie jouw persoonlijkheid onderstreept, vergroot, laat zien. Je gaat weggooien 'Kill your darlings' (die parkeer je voor een andere presentatie, voor later). Van wat er te in de LIVE presentatie veel is aan woorden en noten en bewegingen door jouw stem in een programma van 45 minuten...

Wat er te veel is aan beelden in de video...

En wat er te veel is aan geluid in de audio...

Zo komt de kwaliteit tevoorschijn.

Wanneer is je stem succesvol? Wanneer ben je geslaagd voor het examen?

De video en de audio mogen tussen 2:56 minuten en 3:15 minuten duren.

Als het publiek ademloos luistert naar de kracht van je stem.

Als het oplevert dat mensen door de impact van je stem meer van je willen horen en zien, meer van je willen leren, naar je front end product toe gaan of een product van je kopen. Als je jong bent mag het veel zijn, dus kwantiteit.

Als je ervaring hebt omdat je iets ouder bent, moet het kwaliteit hebben...

Veel plezier en succes

VOORBEELD

Maak een voorstel video

Dit is de voorstel video van Saskia Paërl-Marz. Klik op het plaatje om de link naar de video te openen.

	BELANGRIJK
	<u>Als zingen niet vanzelf gaat</u>

	BELANGRIJK
	<u>Als praten niet vanzelf gaat</u>

	LEESTIP
	<u>Mindset, het geheim achter een gezonde stem</u>

Opdracht

Het examen

- Schrijf een pitch
- Maak een video waar jij die pitch presenteert.....
- Maak een voorstelvideo van 2:50 tot 3:15 minuut
- Maak een video van jouw Show van 30 minuten. Je mag het noemen zoals jij wilt:
voorstelling, programma, show, optreden.....

	EXAMENTIP
	RESULTATEN

A

Je maakt een transformatie door. Mensen gaan zeggen: "Wat ben jij veranderd!" omdat je stem anders klinkt, doordat je stem **authentiek** is geworden

B

Je **bereikt** jouw ideale, gezonde lichaamsgewicht en je blijft daar

C

Je hebt **charisma**, je bent **creatief**

D

Je bent **direct** en alert en scherp. Je straalt als je pitched.

Jij bent geworden wie je bent.

Je voelt en weet hoe je jezelf niet overbelast

E

Je doet een examen met een voldoende

F

Je bent #FIT60 en fantastisch! Je gebruikt geen **fillers** meer, stop-woordjes.

G

Je bent gelukkig op het podium, toneel, voor de klas of de groep. **Geen** angst voor je publiek

H

Je **houdt** vol

I

Je krijgt **inzicht** in **ICT**. Je bent **imperfect**

J

Met **jouw** unieke, eigen, authentieke, verstaanbare stem.

K

Woorden **klinken** als muziek

L

Je bent een **leuk** mens. **Leeftijdloos**. Je spreekt niet te **luid**. Je spreekt niet te **laag**

M

Je bent **mooi**, **muzikaal**, nooit **moe**. Je spreekt niet **monotoon**.

N

Je zegt nooit: **Nee**, maar

O, wat **ontzettend** leuk

P

Wees **punctueel**, to the **point**. Pak je **publiek**

Q

Je bedenkt **quotes**. Je stelt **questions**

R

Je bent rechtvaardig

S

Je kunt snel schakelen

T

Je begint **te laat** en eindigt op tijd, lay-back.

U

Je bent **uniek** en **uitermate** nieuwsgierig

V

Je maakt in iedere community **verbinding**

W

Waar je ook bent geef je **waarde**

X

Je vraagt het wiskundig antwoord op X en Y

Y

Youtube is slechts 1 van jouw social media kanalen. Je hebt er veel meer.

Z

Met ZOOM zie je meer van de mensen dan in een zaal. Er is geen afleiding.

Je spreekt niet te **zacht**.

BRONNENLIJST

	WEBSITES EN LINKS NAAR WEBSITE PAGINA'S
	<p>Pagina met referenties: stemacademie.nu</p> <p>GRATIS MASTERCLASS https://stemacademie.nu/masterclass/</p> <p>GRATIS KENNISMAKINGSGESPREK https://stemacademie.nu/kennismakingsgesprek/</p>

START HIER

<https://stemacademie.nu/wp-content/uploads/2024/12/241208-5-oefeningen-GOED-gecomprimeerd.pdf>

POPPENTHEATER

[Poppenkast](#)

ONE WOMAN SHOW DE JEUGD VAN
VROEGER

[Wij zijn blij met U!](#)

Boeken

Appel, R., Hubes G. en Meijer, G. *Sociolinguïstiek*

Uitg. Het Spectrum Utrecht/Antwerpen Aula boeken 575

Averkamp, A. *De zangkunst en hare sterren*

Battus *Opperlandse taal & letterkunde*

Bakker J. *Rijmwijzer* Uitgeverij Bert Bakker

Balfort, B. en van Dixhoorn J. *Ademen wij vanzelf?* Bosch & Keuning N.V., 1979

- Ballot-Schim van der Loeff A.M.C. *Nieuw Prisma rijmwoordenboek*
- Boer, H. *Didactiek in houtskool* Broekmans & van Poppel
- Brainjoggen*
- Dik, S. C. en Kooy, J. G. *Elementaire inleiding tot de Algemene Taalwetenschap*
Aula boeken 632 Uitg. Het Spectrum Utrecht/Antwerpen
- Eldar, A. M. *Spreken en zingen* van Gorcum, 1976
- Feldenkrais, M. *Awareness through movement*
- Funk & Wagnalls *Standard dictionary*
- Garcia, M. *Gesangsschule deel I*
- Hollander H.W. *Vertalen Prisma*
- Horst v.d. P.J. *Leestekenwijzer* SDU uitgeverij
- Hornby A.S. *Oxford Student's Dictionary of American English*
- Husler, F. en Rodd-Marling, Y. *Singen. Die physische Natur des Stimmorgans* Schott. 1978
- Jockin-la Bastide J.A., v. Kooten, G. *Cassell's English-Dutch Dutch-English dictionary*
Macmillan publishing company New York
- Kohnstamm, R. *Kleine ontwikkelingspsychologie* v. Loghum Slaterus,
1983 Kuitenbrouwer J. *Turbotaal* Aramith uitgevers Lohman, M. *Das Bewuste Singen*
- Lyons, J. en Stevenson L, *P.O.P.S.* Schirmer books. A division of Macmillan, Inc. New York.
- Paijmans H. *Bootstraps en droogtrommels* SDU Uitgeverij
- Parreren, C. F. v. *Leren op school* Wolters-Noordhoff, 1982
- Prisma Grammatica Nederlands*
- Phythian *A concise Dictionary of English Slang*
- Renkema J. *Schrijfwijzer* SDU uitgeverij
- Riggs, S. *Singing For The Stars* Alfred Publishing Company, Inc.
- Rijkse, J. en Heij, B. Th. *De anatomie voor kunstenaars* Meulenhoff, 1957
- Reinders, A. *Atlas van de zangkunst* Bosch & Keuning, Baarn, 1993
- Schadé, J.P. *Atlas van het menselijk lichaam* De tijdstroom, 1970
- Smits R. Koenen L. *Peptalk & Pumps*
- Sobotta J. *Atlas of Human Anatomy deel I en II* Urban & Schwarzenberg, 1982
- The Concise Oxford dictionary*
- The rock 'n roll Singer's Survival Manual*
- Thomas, F. *Belcanto* Georg Achterberg, 1968
- Tosi, F. en Agricola, J.F. *Anleitung zur Singkunst*
- Vennard, W. *Singing* Carl Fischer, 1967

Vester, F. *Hoe wij denken, leren en vergeten* Bosch & Keuning, 1976

Webster's New world Dictionary

Wentworth H. en Berg Flexner S. *The pocket dictionary of American slang*

Winkelman, C, Dinger, T. en Smit, M. *Expressiever en gemakkelijker spreken* Coutinho,

1982 Wolters ' Woordwijzer 1 *Vreemde woorden*

Wolters ' Woordwijzer 2 *Synoniemen en gezegden*

Wolters ' Woordwijzer 3 *Achterwaarts alfabetisch*

Wolters' *Synoniemen Gids voor het Nederlands*

Zanten, C.v. *De woordkunst zang van Cornelia van Zanten*

Zanten, C. v. *Belcanto des Wortes Chr. Friedrich Vieweg, 1911*

Zanten, C. v. *Het stemmen der stem*

<https://www.stemacademie.nu>